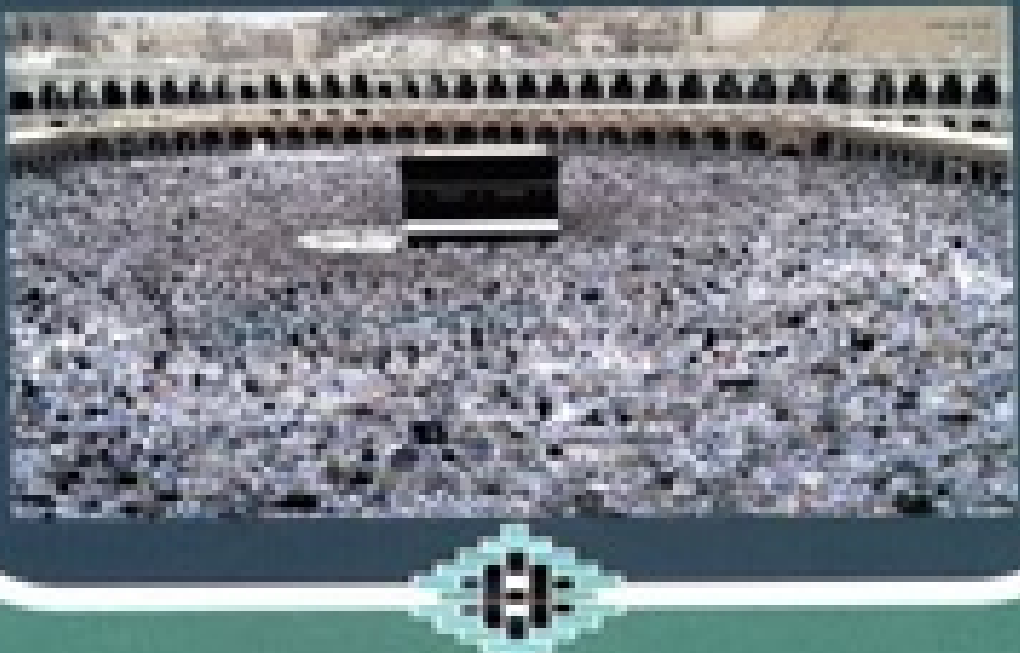
گزیده مناسک حج

سال ۱۳۹۰

بسم الله الرحمن الرحیم

گزیده مناسک حج (۱۳۹۰)

نویسنده:

مرکز تحقیقات حج

ناشر چاپی:

مشعر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

گزیده مناسک حج ۱۳۹۰

مشخصات کتاب

عنوان و نام پدیدآور : گزیده مناسك حج/تهیه و تنظیم جمعی از پژوهشگران.

مشخصات نشر : تهران: مشعر، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری : ۱۸۰ص.؛ ۲۰×۹/۵س‌م.

وضعیت فهرست نویسی : در انتظار فهرستنویسی (اطلاعات ثبت)

یادداشت : چاپ سوم.

شماره کتابشناسی ملی : ۲۸۴۳۰۰۱

ص:۱

مقدمه

اشاره

ص:۲

ص:۳

ص:۴

ص:۵

امکان دسترسی و دستیابی آسان به احکام شرعی و مناسک حج و نیز انتقال صحیح آن به زائران بیت‌اللّه الحرام، از اموری است که نیازی به بیان ضرورت آن نیست و واضح است که جهت تحقق این هدف مهم، باید از بهترین ابزارها و روشهای کاربردی بهره گرفت.

دقت احکام و مناسك حج و گستردگی آن و از سویی کثرت فتاوا و نظرات مراجع، ضرورت تدوین مجموعه‌های کاربردی و سهل الوصول را بیش از بیش هویدا می‌سازد. مجموعه‌هایی که مسایل مورد ابتلا و اختلاف را در برداشته باشد و با حجم کم، احکام را مورد اهتمام قرار دهد، و در بیان فتاوی و نظرات از دسته‌بندی مناسب برخوردار باشد.

این امر با توجه به خطیر بودن وظایف روحانیون کاروان و ضرورت تسهیل در کار ایشان، از جمله نیازهای مبرمی بوده که در چند سال گذشته بعثه مقام معظم رهبری درصدد

ص:۶

پاسخگویی به آن اقداماتی را انجام داده‌اند.

کتاب حاضر مجموعه‌ای از مهمترین مسایل حج تمتع و عمره مفرده است، که با همین هدف تدوین شده است. کتاب «گزیده مناسک حج» در بر گیرنده احکام و مناسکی است که در سال‌های گذشته بیشتر مورد ابتلای حاجیان، عمره‌گزاران و روحانیون محترم کاروان بوده است.

این مسایل از مناسک محشای حج و رساله‌های عملیه نیز فتاوا و حواشی تعدادی از مراجع تقلید - ایدهم اللّه تعالی - که نظرات آنها تا کنون به دست ما رسیده اخذ گردیده، و واضح است که درج و عدم درج فتاوی، هیچ تایید یا تکذیبی را در بر ندارد.

از روحانیون و فضلای محترمی که در رفع نواقص و ارتقای کمی و کیفی آن، ما را یاری فرموده و می‌فرمایند، صمیمانه تشکر می‌کنیم و از همه کسانی که در تهیه این اثر تلاش کرده‌اند به ویژه جناب حجت الاسلام و المسلمین محمدرضا محمودی قدردانی نموده توفیق همگان را از خداوند متعال مسئلت داریم.

ناشر

ص:۷

><نمایش تصویر

ص:۸

><نمایش تصویر

ص:۹

ص:۱۰

ص:۱۱

ص:۱۲

ص:۱۳

ص:۱۴

ص:۱۵

ص:۱۶

ص:۱۷

ص:۱۸

ص:۱۹

ص:۲۰

ص:۲۱

ص:۲۲

ص:۲۳

احرام

۱-مکان احرام

«۱»

مکان احرام از طرف مدینه منوّره

۱ - بنابر احتیاط واجب، داخل مسجد شجره، احرام صورت گیرد؛ آیات عظام: امام‌خمینی، فاضل و نوری.

۲ - نیّت احرام بنابر احتیاط واجب در مسجد باشد؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۳ - واجب است احرام، داخل مسجد شجره باشد؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۴ - احرام، واجب است داخل مسجد و احتیاطاً در مسجد قدیمی صورت گیرد؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۵ - احتیاط واجب این است که احرام از قسمت قدیم مسجد شجره یا محاذی آن از سمت راست یا چپ باشد؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۶ - احرام از داخل مسجد، مستحب است و در محاذی مسجد از طرف چپ یا راست کفایت می‌کند و. . . ؛ آیات عظام: سبحانی، گلپایگانی، شاهرودی، صافی و مکارم.

ص:۲۴

۷ – بایـد در مسـجد – ولو قسـمت جدیـد – نیت احرام حـج یا عمره را از قلب خود بگذرانـد، ولی گفتن تلبیهٔ واجب، در کلّ منطقهٔ ذوالحلیفه کافی است؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۸ – احرام در منطقهٔ ذوالحلیفه جایز است؛ آیات عظام:

جوادی، خویی، وحید، عزالدین زنجانی و اردبیلی.

۹ – ظاهراً مسـجد شـجره، مبـدأ میقات است و میقات تا بیداء به مسافت یک میل امتداد دارد، اگرچه احرام از بیداء، اولی است؛ آیهٔ اللّه فیاض.

۱۰ – جایز است در بیرون مسجد قدیم که محاذی با آن باشد، احرام ببندد؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۲»

محل احرام حج

۱ – محـل احرام حـج، بنـابر احتیاط واجب، مکـهٔ قـدیم است؛ آیات عظام: بهجت، خویی و تبریزی ؛ در صورت امکان بنابر احتیاط، مکهٔ قدیم است؛ آیهٔ‌اللّه صافی.

۲ – محـل احرام حـج، شـهر مکه است هرجـا باشـد. . . گرچه در محله‌هـای تازه‌سـاز؛ آیـات عظام: امام‌خمینی، گلپایگانی، زنجانی، عزالدین زنجانی، فاضل، وحید و نوری غیر از شهرک‌هایی که مکه به آنها رسیده است؛ آیهٔ‌اللّه حکیم.

ص:۲۵

۳ - در قسمت‌های جدید شهر مکه جایز است، ولی در مناطقی که جزو حرم نیست، جایز نیست؛ آیةاللّه سیستانی و آیةاللّه سبحانی.

آیات عظام: جوادی، مکارم واردبیلی: بیرون از حرم خالی از اشکال نیست.

۴ - واجب است در مکهٔ قدیم باشد و افضل، مسجد الحرام و افضل، حجر اسماعیل یا مقام ابراهیم می‌باشد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۲ - نذر احرام

اشاره

«۳»

احرام با نذر

۱ - اگر نذر کند از محلی که پیش از میقات است احرام ببندد، جایز است و باید از همان جا محرم شود. . . ؛ آیات عظام: امام‌خمینی، بهجت، تبریزی، حکیم، جوادی، خویی، خامنه‌ای، جوادی، شاهرودی، گلپایگانی، سبحانی، فیاض، صافی، مکارم، وحید، اردبیلی و نوری.

۲ - احرام با نذر جایز است مگر آن‌که بداند مستلزم ارتکاب حرام می‌شود - مانند استظلال - که انعقاد نذر، مورد اشکال است؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

آیهٔ اللّه فاضل همین نظر با این اضافه: بلی اگر بداند برای احرام عمرهٔ تمتع نمی‌تواند به یکی از مواقیت معروفه

ص:۲۶

برود، نـذر اشـکال نـدارد و معصیت هم نکرده است، ولی احتیـاط آن است که در ادنی‌الحل، تجدیـد احرام کنـد و در هر صورت، کفّارهٔ استظلال را باید بدهد.

۳ - اگر از یکی از مواقیت پنـج‌گانه، یا از نزدیکی‌های آن می‌گذرنـد، نمی‌تواننـد از غیر مواقیت محرم شوند، حتی با نذر، و اگر از آنجا نمی‌گذرند، قبل از حرم هرکجا محرم شوند، کافی است و نیازی به نذر نیست؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

«۴»

اذن شوهر در نذر احرام بانوان

۱ - اگر نـذر زن، مزاحم حق شـوهر نباشـد، اجـازه لازم نیست؛ آیـات عظـام: بهجت، تـبریزی، جـوادی، خـویی، حکیم، سیسـتانی، سبحانی، فیاض، مکارم و اردبیلی.

۲ - نذر زن، باید با اذن شوهر باشد؛ آیات عظام:

امام‌خمینی، شاهرودی، گلپایگانی، صافی و نوری.

آیهٔ اللّه فاضل همین نظر با این اضافه: ولی اجازهٔ در سفر کفایت از اذن در نذر می‌کند.

۳ - اگر شوهر حضور دارد، باید بنابر احتیاط واجب، نذر زن با اجازهٔ او باشد؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۴ - با توجه به مسألهٔ قبل، این مسأله موضوع ندارد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

ص:۲۷

۳ - نیت احرام

اشاره

«۵»

عمرۀ مفرده به نیت چند نفر

انجام عمرۀ مفرده به نیابت از چند نفر جایز است؛ و در اعمال آن - از جمله طواف نساء - باید نیت همه بشود.

«۶»

آیا انجام یک عمرۀ مفرده به نیت خود و به

نیابت تبرّعی دیگران، صحیح است یا نه؟

۱ - مانعی ندارد ؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، سیستانی، صافی، فاضل و نوری.

۲ - احتیاط آن است آن را به نیّت خود بجا آورد و هر مقدار از ثواب آن را که می‌خواهد بر دیگران هدیه کند ؛ آیهٔ اللّه مکارم.

«۷»

قصد ترک محرّمات در حال محرم شدن

۱ - لازم نیست، ولی با قصد انجام محرماتی که عمره یا حج را باطل می‌کند، احرام باطل بلکه غیر ممکن است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، حکیم، جوادی، خامنه‌ای، خویی، شبیری زنجانی، سیستانی، فاضل، وحید، اردبیلی و نوری.

ص:۲۸

۲ – قصد ترک(۱)جمیع محرّمات لازم است؛ آیات عظام:

گلپایگانی، بهجت، صافی، عزالدین زنجانی، مکارم و فیاض (به‌طور اجمال) .

۳ – عزم بر ترک محرّمات احرام، از اول تا آخر احرام معتبر نیست؛ آیات عظام: تبریزی، سبحانی و حکیم.

۴ – احرام، قرار دادن ترک محرمات برخود می‌باشد، یعنی کسی که محرم می‌شود، انشاء تحریم محرّمات نماید؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

تـذکر: برخی آیات عظام ماننـد آیهٔ اللّه وحید و آیهٔ اللّه شبیری زنجانی ، با تفصیلاتی، تردید در انجام مبطل را نیز مانع تحقق احرام دانسته‌اند؛ در این زمینه به مناسک ایشان مراجعه شود.

۴– تلبیه

اشاره

«۸»

اکتفا به « لَبَّیْکَ، اللّهُمَّ لَبَّیْکَ، لَبَّیْکَ لا شَرِیکَ

لَکَ لَبَّیْکَ» در تحقق احرام

۱ – اکتفا به ذکر مذکور، جایز است؛ آیات عظام: امام

۱– این قصد برای کسی که قصد انجام محرّمات را ندارد، به‌صورت ارتکازی و ضمنی در نیّت احرام وی وجود دارد

ص:۲۹

خمینی، تبریزی، خامنه‌ای، جوادی، حکیم، فاضل و نوری.

۲ – بنابر احتیاط بقیه ذکر تلبیه به آن ضمیمه شود؛ آیات عظام: بهجت، گلپایگانی، سبحانی و صافی.

۳ – بایـد «ان الحمـد والنعمـهٔ لـک والملـک، لاشـریک لـک» به آن ضـمیمه شود و گفتن «لبیـک» آخر لازم نیست؛ آیـهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۴ – بنابر احتیاط پس از آن اضافه کند: «انّ الحمد والنعمهٔ لک والملک لا شریک لک» ؛ آیهٔ اللّه اردبیلی و آیهٔ اللّه مکارم.

۵ – اضافه این مقدار، واجب است؛ و گفتن لبیک پنجم، احوط استحبابی است؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

«۹»

زمان قطع تلبیه در عمره مفرده

۱ – کسی که ابتداءً از خارج مکه و حرم محرم شده، هنگام ورود به حرم، تلبیه را قطع می‌نماید؛ همه مراجع (با در نظر گرفتن برخی تفصیلات مذکور در فتاوی) .

۲ – کسی که از مکه خارج و در ادنی الحلّ محرم شده و به مکه باز می گردد، هنگام مشاهدهٔ خانه کعبه، تلبیه را قطع می‌نماید؛ اکثر مراجع.

۳ – چنین شخصـی هنگـامی که چشـمش به محـل خانه‌های قـدیم مکه بیفتـد، تلبیه را قطع می‌نمایـد؛ آیات عظام: سیسـتانی، فیاض، سبحانی و شاهرودی.

ص:۳۰

«۱۰»

زمان قطع تلبیه در عمرهٔ تمتع

۱ – کسی که برای عمرهٔ تمتع محرم شده، باید هنگام مشاهدهٔ خانه‌های مکه تلبیه را قطع نماید؛ آیات عظام: تبریزی، خامنه‌ای، حکیم، خویی، فاضل، مکارم و شاهرودی.

۲ – نظر فوق بنابر احتیاط واجب؛ آیات‌عظام: امام خمینی، بهجت، صافی، گلپایگانی، جوادی، نوری، سبحانی و اردبیلی.

یعنی استحباب تلبیه تا مشاهده خانه‌های مکه قدیم ادامه دارد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

«۱۱»

مراد از خانه‌های مکه

۱ – مکهٔ قدیم است؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، حکیم، خویی، شبیری زنجانی، سیستانی، سبحانی، شاهرودی و فیاض.

۲ – تمام مکه است؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، خامنه‌ای، مکارم، فاضل، صافی، گلپایگانی، نوری و اردبیلی (بنابر احتیاط) .

«۱۲»

زمان قطع تلبیه در حج تمتّع

۱ – بنابر احتیاط واجب باید تا ظهر عرفه بیشتر نگوید؛ آیات عظام: امام خمینی، صافی، گلپایگانی، نوری، جوادی و اردبیلی.

ص:۳۱

۲ - باید تا ظهر عرفه بیشتر نگوید؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، خامنه‌ای، خویی، سبحانی، فیاض، فاضل، مکارم و حکیم. آیهٔ اللّه شبیری زنجانی و آیهٔ اللّه شاهرودی؛ یعنی استحباب تکرار تلبیه تا ظهر عرفه ادامه دارد.

۵- برخی از محرمات احرام

اشاره

«۱۳»

گذاردن سنگ و مانند آن در ردا و

وصل کردن آن با سنجاق و سوزن

۱ - جایز است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، حکیم، جوادی، خامنه‌ای، خویی، فاضل، فیاض، مکارم، وحید، نوری، سیستانی، تبریزی و عزالدین زنجانی.

۲ - اگر به صورت یقهٔ پیراهن در نیاید، جایز است؛ آیهٔ اللّه صافی و آیهٔ اللّه گلپایگانی.

۳ - در غیر سنگ بنابر احوط ترک شود ؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۴ - گره زدن و بستن لبه‌های جامهٔ احرام مردان با هر وسیله تا لزوم نداشته باشد، جایز نیست؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی و آیهٔ اللّه سبحانی.

۵ - گره زدن و وصل کردن با سنجاق و سوزن مشکل

ص:۳۲

ولی گذاردن سنگ جایز است؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶ - بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

توجه: گره زدن ازار به گردن، طبق نظر اکثر مراجع، بنا بر فتوی یا احتیاط، جایز نیست.

«۱۴»

گره زدن لباس احرام به غیر گردن

۱ - جایز است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، حکیم، جوادی، خامنه‌ای، عزالدین زنجانی، فاضل، فیاض، مکارم و نوری.

۲ - بنابر احوط ازار مطلقاً گره زده نشود و گره زدن ردا نیز بنابر احتیاط، جایز نیست؛ آیات عظام: خویی، بهجت، تبریزی، سیستانی، سبحانی، شاهرودی واردبیلی.

۳ - در صورت لزوم جایز است؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۴ - بنابر احتیاط واجب اگر اقوی نباشد، ازار را به گردن گره نزند و بنابر احتیاط واجب ردا را نیز گره نزند؛ آیهٔ اللّه وحید.

«۱۵»

استفاده از کمربند دوخته برای مردان

۱ - جایز است؛ آیات عظام: تبریزی، سیستانی، حکیم، جوادی، خویی، خامنه‌ای، عزالدین زنجانی، فاضل، فیاض، اردبیلی و مکارم.

۲ - بنابر احتیاط جایز نیست؛ امام‌خمینی و آیهٔ اللّه‌نوری.

ص:۳۳

۳ – باید از پوشیدن همیان و کمربند پرهیز نمود، ولی در صورت لزوم جایز است؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۴ – استفاده از همیان و کمربندی که برای حفظ پول به کمر می‌بندند جایز است آیهٔ اللّه گلپایگانی و آیهٔ اللّه صافی.

۵ – در صورتی که کمربند پهن نباشد و پوشش حساب نشود، اشکال ندارد؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

«۱۶»

پوشیدن دمپایی دوخته برای مردان

۱ – اشکال ندارد؛ آیات عظام: تبریزی، خامنه‌ای، جوادی، شبیری زنجانی، سبحانی، سیستانی، شاهرودی، صافی، عزالدین زنجانی، فیاض، گلپایگانی، وحید، مکارم واردبیلی ؛ اگر مقدار کمی از روی پا را می گیرد؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۲ – بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیات عظام: امام‌خمینی، بهجت و نوری.

«۱۷»

استفاده از ماسک برای بانوان در حال احرام

۱ – در صورت ضرورت اشکال ندارد و کفاره هم ندارد؛ آیات عظام: تبریزی، سیستانی، سبحانی، شاهرودی، جوادی، شبیری زنجانی، مکارم، فاضل، وحید، نوری و اردبیلی.

۲ – در صورت ضرورت اشکال ندارد ولی کفاره دارد؛ آیهٔ اللّه صافی.

ص:۳۴

۳ - استفاده از ماسک برای زنان در حد متعارف جایز است؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۴ - جایز است؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۱۸»

استفاده از ماسک برای مردان در حال احرام

۱ - برای مردان جایز است آیات عظام: بهجت، تبریزی، خامنه‌ای، حکیم، جوادی، سیستانی، صافی، فاضل، مکارم و اردبیلی.

۲ - برای مردان در غیر ضرورت، بنابر احتیاط جایز نیست و بنابر احتیاط واجب کفاره دارد ؛ آیهٔ اللّه وحید و آیهٔ اللّه شاهرودی.

۳ - برای مردان جایز است و کفاره هم ندارد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی

۴ - اگر موجب رسیدن بوی بد به بینی نشود، اشکال ندارد؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۵ - جایز است؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۱۹»

پوشیدن دستکش برای بانوان

۱ - پوشیدن قفازین برای بانوان جایز نیست: آیات عظام:

امام خمینی، گلپایگانی، حکیم و نوری.

۱ - پوشیدن هیچ نوع دستکش برای بانوان جایز نیست؛

ص:۳۵

آیات عظام: بهجت، تبریزی، جوادی، خامنه‌ای، شبیری زنجانی، سیستانی، شاهرودی، وحید و مکارم.

۲ - بنابر احتیاط پوشیدن هر نوع دستکش جایز نیست:

آیهٔ اللّه صافی؛ ولی کفاره ندارد: آیهٔ اللّه فاضل و آیهٔ اللّه اردبیلی.

«۲۰»

نگاه در آینه

۱ - جایز است بدون قصد زینت؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، جوادی، خامنه‌ای، خویی، سبحانی، سیستانی، فیاض، وحید، عزالدین زنجانی، مکارم و اردبیلی.

۲ - احتیاط در ترک است اگرچه بدون قصد زینت باشد؛ آیات عظام: امام‌خمینی، فاضل و نوری.

۳ - جایز نیست مطلقاً؛ آیات عظام: گلپایگانی، صافی و شاهرودی.

۴ - جایز است بدون معرضیّت آرایش و بدون قصد زینت؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۵ - با قصد زینت جایز نیست؛ بلکه مطلقاً بنابر احتیاط واجب؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۲۱»

چرب کردن با روغنی که بوی خوش ندارد

در فرض اضطرار مانعی ندارد؛ همه مراجع

ص:۳۶

حکم کفاره در این فرض:

۱ - اگر از روی علم و عمد باشد یک گوسفند کفاره دارد و اگر از روی نادانی باشد کفاره آن غذا دادن یک فقیر است؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۲ - کفاره ندارد ؛ آیات عظام: امام‌خمینی، فاضل، صافی و جوادی.

۳ - بنابر احتیاط مستحب، سیر کردن یک فقیر است؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۴ - مالیدن روغنی که بوی خوش ندارد به بدن، در حال اضطرار و غیر آن کفاره ندارد؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

۵ - در فرض اضطرار جایز است ولی بنابر احتیاط واجب اگر عمداً باشد یک گوسفند کفاره بدهد و اگر از روی جهل باشد یک مد طعام بدهد؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۲۲»

استظلال در شب

۱ - استظلال در شب جایز است؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، گلپایگانی، صافی، عزالدین زنجانی، فاضل و نوری.

۲ - جایز نیست؛ آیهٔ اللّه خویی و آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

۳ - احتیاط، ترک تظلیل در شب‌های بارانی و سرد است، اگر برای فرار از باران و سرما باشد؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

ص:۳۷

آیهٔ اللّه جوادی : همین نظر با این اضافه:

اضطرار غیر از حرج است و معیار حرج است نه ضرورت.

۴ – جایز است، مگر در شب‌های بارانی که باید کفاره بدهد؛ آیهٔ اللّه مکارم.

همچنین است حکم باد شدید؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۵ – استظلال در شب بنابر احتیاط، حرام است؛ آیات عظام: تبریزی، شاهرودی و وحید.

۶ – جایز نیست، مگر در صورت مشقت شدید یا تزاحم با واجب مهم‌تر یا واجبی که اهمیت آن با ترک استظلال مساوی است یا اندکی کمتر است و اگر هوا بارانی باشد کفاره نیز دارد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۷ – جایز نیست مطلقاً مگر در حالت ضرورت؛ مانند ترس از بیماری؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۸ – جایز است مگر در شب بارانی که کفّاره دارد و بنابر احتیاط واجب، جایز نیست؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۹ – استظلال در شب جایز نیست؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۲۳»

استظلال در مکه با سایبان متحرّک بعد

از منزل نمودن

۱ – جایز است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، جوادی، شاهرودی،

ص:۳۸

گلپایگانی، صافی، فاضل، فیاض، عزالدین زنجانی، مکارم، وحید و نوری.

۲ - بنابر احتیاط هنگام تردّد جایز نیست؛ آیات عظام: تبریزی، سبحانی، سیستانی، خامنه‌ای، و اردبیلی؛ مگر در مکهٔ قدیم ؛ آیهٔ اللّه خویی.

۳- احتیاط واجب، ترک سایه انداختن است در وقت تردّد برای حوائج غیرخانه و خیمه و غیر آنها، چه در مکه و چه در عرفات و منی؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۴ - حرکت در زیر سایبان متحرک، مانند چتر و ماشین مسقّف، بر مرد محرم جایز نیست، ولی حرکت در سایهٔ سایبان‌های ثابت، مانعی ندارد؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۵ - حرکت در سایهٔ سایبان‌های ثابت مانند خیمه، منزل و مسجد بلکه تونل‌های کوتاه؛ و اگر هوا آفتابی و بارانی نباشد می‌تواند از تونل‌های طولانی نیز بگذرد؛ آیهٔ‌اللّه شبیری زنجانی.

«۲۴»

استظلال در مکه از مسجد تنعیم برای کسی که در

آن محرم شده است

۱ - جایز است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، جوادی، فاضل، عزالدین زنجانی، مکارم و نوری.

ص:۳۹

۲ – با این فرض که تنعیم جزء مکه شده مانعی ندارد ؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی و آیهٔ اللّه صافی.

۳ – بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیات عظام: بهجت، خامنه‌ای، تبریزی، سیستانی و اردبیلی.

آیهٔ اللّه خویی همین نظر با این اضافه: مگر در صورت وارد شدن به مکهٔ متیقّن سابق که در این فرض استظلال جایز است.

۴ – جایز نیست؛ آیات عظام: شبیری زنجانی، سبحانی و فیاض.

در حال سیر برای انجام اعمال جایز نیست؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

«۲۵»

خوردن و بوییدن میوه‌های خوش بو

خوردن طبق نظر همه مراجع جایز است.

اما بوییدن:

۱ – جایز است؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، تبریزی، فیاض و حکیم ؛ ولی احوط ترک بوییدن است؛ آیهٔ اللّه جوادی.

۲ – بنابر احتیاط واجب جایز نیست: آیات عظام: خامنه‌ای، صافی، خویی، گلپایگانی، سیستانی، فاضل و اردبیلی.

۳ – جایز نیست؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

ص:۴۰

۶- فاصله بین دو عمره

اشاره

«۲۶»

فاصلهٔ عمرهٔ تمتع با عمرهٔ مفرده بعد از

انجام حج

۱ - بنابر احتیاط، در کمتر از یک ماه، به قصد رجا بجا آورده شود؛ امام خمینی.

۲ - فاصله معیّن شرط نیست؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۳ - می‌تواند قبل از عمرهٔ تمتّع یا بعد از حجّ تمتع، عمرهٔ مفرده بجا آورد و بین این دو عمره، فاصله معتبر نیست؛ آیات عظام: جوادی، خویی، حکیم، شاهرودی، عزالدین زنجانی، فاضل، فیاض، وحید، اردبیلی و نوری.

۴ - در اعتبار فاصله بین عمرهٔ تمتع و عمرهٔ مفرده، اشکال است و احتیاط نباید ترک شود؛ و اما انجام عمرهٔ مفرده بین عمرهٔ تمتّع و حج، موجب بطلان عمرهٔ تمتع می‌شود ؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۵ - در بین دو عمره، فاصله یک ماه هلالی معتبر است و احتیاط نباید ترک شود؛ و چنانچه دو عمره به نیت یک نفر نباشد، می‌توان هر دو را در یک ماه انجام داد؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۶ - فاصله شرط نیست؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی و نیز بین عمره

ص:۴۱

تمتع و حج، انجام عمره مفرده جایز است؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۷ - می‌توانـد قبل از عمرهٔ تمتّع یا بعـد از حـج تمتّع و گذشـتن روز سـیزدهم، عمرهٔ مفرده به‌جا آورد و بین این عمره و اعمال حج یا عمره، فاصله معتبر نیست؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی و آیهٔ اللّه سبحانی.

۸ - اگر هر دو را برای خود انجام می‌دهـد و هر دو را در یک ماه انجام می‌دهـد، در عمرهٔ مفرده بعـد از حج تمتّع، قصد رجا نماید؛ آیهٔ اللّه صافی.

«۲۷»

فاصلهٔ بین دو عمرهٔ مفرده

۱ - فاصلهٔ معینی بین دو عمرهٔ مفرده شرط نیست؛ آیات عظام: بهجت، جوادی، شبیری زنجانی، گلپایگانی، سبحانی و نوری.

آیهٔ اللّه خامنه‌ای همین نظر با این اضافه: ولی بنابر احتیاط در هر ماه فقط یک عمره برای خود می‌تواند به‌جا آورد؛ ولی به‌جا آوردن عمره برای غیر خود، هر نفر یک عمره جایز است.

۲ - در صورتی که هر دو عمره برای یک نفر نباشد، فاصله مطلقاً شرط نیست؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۳ - بنابر احتیاط در کمتر از یک ماه، به قصد رجا آورده شود؛ امام‌خمینی.

ص:۴۲

۴ – فاصلهٔ یک ماه شرط نیست، بلکه در هر ماه قمری می‌توان یک عمره انجام داد؛ آیات عظام: خویی، سیستانی، شاهرودی، صافی، فاضل، فیاض، مکارم واردبیلی.

۵ – در هر ماه مستحب است، و بنابر احتیاط، انجام دو عمره به قصد خود یا به‌قصد یک نفر جایز نیست، مگر دومی به قصد رجا آورده شود؛ آیهٔ اللّه وحید.

۶ – باید ده روز فاصله باشد و اگر در ماه بعد واقع بشود بنابر احتیاط همین فاصله مراعات شود و اگر دو عمره از یک نفر نباشد، فاصله لازم نیست؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۷ – در صورتی که دو عمره از خود معتمر یا از شخص دیگر باشد، نمی‌توان دو عمره را در یک ماه انجام داد؛ بلکه باید بین آن دو، یک ماه فاصله باشد و چنانچه دو عمره به نیت یک نفر باشد، فاصله شرط نیست؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۸ – در تکرار عمره به قصد افراد مختلف، فاصله معتبر نیست؛ آیهٔ اللّه صافی.

«۲۸»

حکم احرام قبل از غروبِ روز آخر ماه و انجام اعمال

در ماه جدید

۱ – انعقاد احرام، میزان است نه انجام اعمال ؛ آیات عظام:

ص:۴۳

بهجت، تبریزی، سیستانی، حکیم، شاهرودی، صافی، نوری، مکارم و اردبیلی.

۲ - اگر در همـان مـاهی که احرام و اعمال عمره را انجام داده است، وارد مکه شود، عبور از میقات بلامانع است؛ اما اگر احرام، در ماهی و اعمال، در ماه دیگر باشد؛ پس اگر احرام وی در ماه رجب بوده و اعمال را در ماه شعبان انجام داده، بنابر احتیاط واجب اگر در ماه شعبان مجدداً وارد مکه شود، باید احرام ببندد و رعایت این احتیاط در ماه‌های دیگر هم خوب است؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۳ - ظـاهراً در هر دو فرض، اعمـال عمره مربوط به مـاه جدیـد است و تا ماه آینـده نمی‌توانـد مجـدداً عمرهٔ مفرده بجاآورد؛ آیـهٔ اللّه فاضل.

۴ - برای درک فضـیلت عمره ماه‌های قمری، میزان، انعقاد احرام است و برای انجام عمره، جدیـد شـدن ماه معتبر نیست و برای لزوم احرام جدید، گذشتن سی روز معتبر بوده و جدید شدن ماه معیار نیست؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

«۲۹»

آیا خروج از شهر مکه، میزان برای وجوب احرام در

ماه جدید است، یا خروج از حرم؟

۱ - میزان خروج از حرم است؛ آیات عظام: تبریزی، صافی، مکارم.

ص:۴۴

۲ – میزان خروج از مکه است؛ آیات عظام: خامنه‌ای، سیستانی، فاضل و نوری.

۳ – در فرض خروج از مکه، احوط احرام است اگر چه سی روز نگذشته باشد؛ آیهٔالله بهجت.

«۳۰»

حکم گذر از میقات در ماهِ انجام عمره و بازگشت به

مکه و حکم احرام مجدد

۱ – احرام مجدد لازم نیست؛ آیات عظام: تبریزی، خامنه‌ای، خویی، جوادی، شبیری زنجانی، حکیم، سیستانی، شاهرودی، صافی، گلپایگانی، فاضل، فیاض، مکارم و اردبیلی.

۲ – باید از آن میقات، محرم شوند و بنابر احتیاط عمرهٔ مفرده، چون یک ماه فاصله نشده، به قصد رجا آورده شود ؛ امام خمینی.

ص:۴۵

طواف

۱ – محدوده طواف

اشاره

«۳۱»

حد مطاف

۱ – حد طواف در همهٔ اطراف، بین کعبه و مقام ابراهیم است؛ امام‌خمینی.
و با معسوریّت و مشقّتِ یافتن وقت خلوت، در دورتر از این حدّ هم با ملاحظهٔ الأقرب فالأقرب صحیح است؛ آیات عظام: بهجت، سبحانی و شاهرودی؛ (با ملاحظهٔ اتصال به طواف کنندگان) .
آیهٔ اللّه فاضل نیز همین نظر با این اضافه: و در طرف حجر اسماعیل، مطاف ضیق نمی‌شود.

۲ – با عدم امکان طواف در محدوده، بنابر احتیاط واجب بین طواف خود در جای ممکن و طواف نائب در محدوده ۱۳ متر جمع کند؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۳ – حد طواف بین بیت و مقام است و در ازدحام جمعیت، تا جایی که متصل به جمعیت طواف‌کننده

ص:۴۶

باشد، صحیح است؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی و آیهٔ اللّه صافی.

۴- در فرض امکان، بنابر احتیاط، در محدودهٔ کعبه و مقام باشد و در صوت ازدحام، در خارج از این محدوده هم کافی است؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۵ - دورتر از این حد هم صحیح است؛ آیات عظام: خویی، خامنه‌ای، سیستانی، عزالدین زنجانی، وحید، مکارم و نوری.

در حال ازدحام و اتصال طواف کنندگان، دورتر از حدّ هم صحیح است؛ آیهٔ اللّه جوادی.

صحیح است تا جایی که متصل به جمعیت طواف‌کننده باشد؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

۶ - در ایامی از سال - مانند ایام شلوغ حج - که طواف در محدوده برای معمول مردم مشقت شدید دارد، طواف خارجِ مقام هم صحیح است؛ ولی در غیر این ایّام محدودهٔ طواف، مقدار فاصلهٔ مقام و کعبه است و در سمت دیوار حجر این مقدار از بیرون دیوار محاسبه می‌شود و کسی که نمی‌تواند، نایب می‌گیرد و اگر نمی‌تواند نایب بگیرد، می‌تواند در فاصلهٔ دورتر طواف کند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۷ - تحدید مطاف عرفا طوری باشد که صدق طواف نماید، حتی اگر بعد از مقام ابراهیم (ع) باشد؛ آیهٔ اللّه فیاض.

ص:۴۷

«۳۲»

طواف از طبقهٔ دوّم

۱ - در صورت عدم امکان طواف در طبقه اول، با رعایتِ الأقرب فالأقرب، طواف در طبقه دوم کفایت می‌کند؛ آیهٔ اللّه بهجت و آیهٔ اللّه جوادی.

۲ - احتیاط واجب این است که آنها را از طبقهٔ دوم طواف دهند و نایب هم برایشان بگیرند؛ آیهٔ اللّه تبریزی و آیهٔ اللّه حکیم.

۳ - باید نایب بگیرند و احوط آن است که خودشان نیز در طبقه دوم طواف نمایند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۴ - کسانی که نمی‌توانند در پایین ولو به‌وسیلهٔ حمل توسط شخص دیگر، طواف کنند، بنابر احوط نایب بگیرند و خودشان هم در طبقهٔ دوم طواف نماید؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۵ - چنانچه احراز شود که طبقهٔ دوم بالاتر از کعبه است، طواف از بالا کفایت نمی‌کند و باید نایب بگیرند و احتیاط لازم نیست؛ و چنانچه مطلب مشکوک باشد، باید احتیاطاً بین طواف از بالا و نایب گرفتن از پایین، جمع نمایند؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۶ - باید از کسی بخواهد او را در محدودهٔ مقام - ولو با دوش گرفتن - طواف دهد، و اگر از کمک گرفتن عاجز

ص:۴۸

است، یا برایش مشقت شدید دارد، برای طواف در محدوده نایب می‌گیرد و بنابر احتیاط مستحب خود نیز در طبقه دوم طواف داده می‌شود، لکن اگر نمی‌تواند نایب بگیرد یا مشقت شدید دارد طواف در طبقه دوم کافی است؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۷ – اگر طبقه دوم از کعبه بالاتر است واجب است برای طواف و نماز در همکف نایب بگیرند و بنابر احتیاط مستحب در طبقه دوم طواف داده شوند؛ آیهٔ اللّه صافی.

۸ – طواف از طبقه دوم برای کسانی که اجازه نمی‌دهند از طبقه اول طواف کنند، کفایت می‌کند و نیاز به استنابه نیست و در مورد نماز طواف اگر می‌توانند بلافاصله و بدون عسر و حرج پایین بیایند باید پایین بخوانند و الا در همان بالا بخوانند و کفایت می‌کند؛ آیهٔ اللّه فاضل.

۹ – در این گونه موارد که راهی جز این نیست طواف در طبقهٔ بالا کفایت می‌کند؛ آیهٔ اللّه مکارم.

۱۰ – طواف در طبقه فوقانی صحیح نیست و این قبیل افراد باید به‌وسیلهٔ کول گرفتن طواف خود را انجام بدهند و اگر ممکن نشد، لازم است برای طواف خود نایب بگیرند؛ آیهٔ اللّه نوری.

۱۱ – به خاطر ضرورت می‌توانند، درطبقه دوم طواف کنند و در صورت امکان نائب نیز بگیرند و خود وی و

ص:۴۹

نائب نماز را در همکف پشت مقام بخوانند مگر اینکه نماز نیز برای شخص معذور در پشت مقام حرجی باشد که در این صورت نماز را در طبقه بالا محاذی پشت مقام بخواند و نائب در طبقه پائین بخواند؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۱۲ – وظیفه این افراد در صورت عدم تمکن از طواف در طبقهٔ اول، استنابه است؛ آیهٔ اللّهاردبیلی و آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی ؛ ولی دو رکعت طواف را اگر خودش بتواند انجام دهد بعد از طواف نایب وگرنه نایب نماز را نیز بجا آورد؛ آیهٔ اللّه فیاض.

۱۳ – باید نایب بگیرد که در صحن مسجدالحرام طواف نماید و در صورتی که متمکن باشد و بر او حرجی نیست، احتیاط واجب آن است که خودش از طبقهٔ دوم طواف نماید؛ آیهٔ اللّه وحید.

«۳۳»

گذاردن دست روی دیواره حِجر در حال طواف

۱ – جایز است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، سیستانی، خویی، خامنه‌ای، وحید، شبیری زنجانی، عزالدین زنجانی، فیاض، مکارم واردبیلی. هرچند احتیاط استحباب در ترک است؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۲– در صورتی که عرفاً خروج از حد مطاف از طرف کعبه حساب نشود اشکال ندارد؛ آیهٔ اللّه جوادی.

ص:۵۰

۳ – بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیات عظام: بهجت، حکیم، شاهرودی، سبحانی، صافی، فاضل، گلپایگانی.

۴ – جایز نیست؛ آیهٔ اللّه نوری.

«۳۴»

دست گذاردن به کعبه هنگام حرکت در حال طواف

۱ – جایز است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، تبریزی، خامنه‌ای، خویی، شبیری زنجانی، سیستانی، وحید، عزالدین زنجانی، فیاض، مکارم و اردبیلی. و بنابراحتیاط اولی، دیوار کعبه را در حال راه رفتن در طواف دست نزنند؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۲ – در صورتی که عرفاً خروج از حد مطاف از طرف کعبه حساب نشود اشکال ندارد؛ آیهٔ اللّه جوادی.

۳ – بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیات عظام: بهجت، حکیم، شاهرودی، سبحانی، صافی، فاضل، گلپایگانی و نوری.

«۳۵»

حکم طواف با ویلچری که دیگری آن را

حرکت می‌دهد، در حال اختیار

در طواف با ویلچر، طواف کننده به اختیار خود، حرکت دادن ویلچر را به دیگری واگذار می‌کند، مثل اینکه آن وسیله، دارای موتور محرک باشد و یا حرکت دهندهٔ آن اسب باشد؛ آیا این طواف با طوافِ سواره که در حال

ص:۵۱

اختیار هم جایز است، فرق دارد؟ و آیا جواز طواف سواره با جواز سعی سواره فرق می‌کند یا نه؟

۱ - مانعی ندارد و فرقی نمی‌کند؛ آیات عظام: بهجت، مکارم و جوادی.

۲ - اگر بتواند خودش چرخ را نگه بدارد، طواف و سعی صحیح است و فرقی بین طواف سواره و سعی سواره نیست؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۳ - در طواف و سعی سواره اگر شخصی به اختیار خود وسیله را می‌برد اشکال ندارد؛ و اما واگذار کردن حرکت وسیله به دیگری بدون عذر شرعی این حکم را ندارد و صحیح نیست؛ آیات عظام: سبحانی، صافی و حکیم.

۴ - اگر حرکت و توقف وسیله تحت اختیار وی باشد، اشکال ندارد و فرقی بین طواف و سعی سواره نیست؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

۲ - برخی از احکام طهارت از حدث در طواف

رخ دادن حدث در حال طواف و نحوه تدارک

اشاره

«۳۶»

اگر حدث بعد از اتمام دور چهارم باشد

۱ - اگر حدث، بدون اختیار باشد، بعد از طهارت، طواف

ص:۵۲

را تکمیل می‌کند و اگر با اختیار باشد احتیاطاً اتمام و اعاده می‌کند؛ آیات عظام: بهجت، خویی، سیستانی، فاضل و اردبیلی.

۲ - بعد از طهارت، طواف را تکمیل می‌کند؛ آیات عظام:

امام خمینی، جوادی، صافی، گلپایگانی، عزالدین زنجانی، مکارم، نوری؛ اگر حدث بدون اختیار باشد؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۳ - بعد از طهارت طواف را تکمیل می‌کند، مگر آن که حدث با اختیار باشد که طواف باطل است؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۴ - اگر بعد از دور چهارم و بدون اختیار باشد، بعد از تطهیر طواف را اتمام می‌کند و اگر بعد از نصف و قبل از اتمام دور چهارم و بدون اختیار باشد، بعد از تطهیر یک طواف به نیت تمام و اتمام انجام دهد یا اتمام کند و دوباره بنابر احتیاط اعاده کند و در صورت سوم اگر با اختیار باشد بعد از تطهیر طواف را اعاده کند. آیهٔ اللّه وحید.

۵ - با بقای موالات تکمیل می‌کند و با زوال آن، احتیاطاً تکمیل و اعاده می‌کند و می‌تواند یک طواف به نیّت اعم از اتمام و اعاده انجام دهد؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۶ - اگر بعد از نصف باشد بعد از طهارت تکمیل می‌نماید؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

ص:۵۳

۷- اگر بعـد از اتمام سه شوط و نیم حـدثی سـر بزنـد پس از تحصـیل طهارت، از همان جا که قطع کرده به تکمیل آن بپردازد؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۸ - اگر حدث بعد از نصف و حدث غیر جنابت اختیاری باشد، بعد از طهارت تکمیل می‌نماید؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۹ - اگر موالاـت فوت نشود، بعـد از وضو، طواف را کامل و اگر موالات فوت شود، طواف را اعاده کنـد چه حـدث، قبل از نصـف باشد یا بعد از آن؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۳۷»

اگر حدث قبل از نصف یا اتمام دور چهارم باشد:

۱ - اگر قبل از نصف باشد بعد از طهارت، طواف را اعاده کند؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، جوادی، سـبحانی، خویی و وحید؛ قبل از چهارم؛ آیات عظام: سیستانی، عزالدین زنجانی، وحید و اردبیلی.

۲ - قبل از نصف بدون فوات موالات و فعل منافی، تطهیر نماید و ادامه دهد و با فوات موالات، اعاده نماید؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۳ - اگر حـدث مـابین سه و نیم تـا چهـار عـارض شود، حکم فرض قبلی را دارد و اگر قبل از سه و نیم عارض شود، پس از طهارت طواف را اعاده کند؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۴ - بنابر احتیاط واجب طواف اول را تکمیل و نماز

ص:۵۴

می‌خواند و طواف نمازش را اعاده می‌کند؛ امام خمینی و آیهٔ اللّه نوری.

۵ – قبل از سه و نیم، بعـد از طهارت طواف را اعاده کنـد و اگر بعد از ۵/۳ و قبل از اکمال چهار باشـد: بعد از طهارت، بنابر احتیاط (آیهٔ اللّه فاضل: باید) طواف اول را تکمیل و بعد از نماز آن، طواف را اعاده کند؛ آیات عظام: شبیری زنجانی، صافی، فاضل، گلپایگانی.

۶ – اگر قبل از تجاوز نصف باشد، پس از تطهیر طواف را از سر بگیرد و از سرگیری طواف مطلقاً جایز است؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۳۸»

شک در وضو یا غسل بعد از اتمام طواف

طواف او صحیح است ولی باید برای نماز طواف، وضو بگیرد؛ اکثر مراجع.

سایر نظرات:

۱ – اگر بعـد از حدث اصـغر شک کند که غسل کرده یا نه، باید غسل کرده و طواف را اعاده نماید و برای اعمال آتیه وضو بگیرد؛ آیات عظام: تبریزی، خویی واردبیلی.

۲ – اگر احتمال دهد هنگام طواف متوجه طهارت خود بوده است یا حالت سابقه طهارت داشته اعتنا نکند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

ص:۵۵

۳ – مگر این که قبلاً به حدث اکبر محدث شود و بعد از طواف به حدث اصغر محدث شود که در این صورت باید غسل کند و وضو بگیرد و طواف را اعاده کند؛ آیهٔ اللّه وحید.

۴ – در صورتی که قبل از طواف محدث بوده و بعداز اتمام طواف شک در وضو یا غسل بکند باید پس از تحصیل طهارت، طواف و نماز آن را اعاده کند؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۵ – به شک اعتنا نکند، ولی برای نماز باید تطهیر کند؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۳۹»

انکشاف بطلان وضو در عمرهٔ تمتّع

۱ – اعادهٔ طواف و نماز آن، کافی است؛ آیات عظام: امام خمینی، خامنه‌ای، عزالدین زنجانی، فاضل و نوری.

۲ – باید همه اعمال عمره را اعاده کند؛ آیات عظام: حکیم، خویی، سیستانی، صافی، گلپایگانی و فیاض.

آیهٔ اللّه سیستانی و آیهٔ اللّه خویی: نیز همین نظر با این اضافه: و با گذشت زمان، حج باطل است؛ آیهٔ اللّه سیستانی: مگر در فرض سهو و نسیان.

آیهٔ اللّه شبیری زنجانی : مگر بعد از احرام حج متوجه شود.

۳ – بنابر احتیاط واجب، سعی و تقصیر را نیز اعاده کند؛

ص:۵۶

آیات عظام: بهجت، جوادی و مکارم؛ و اگر بطلان وضو به خاطر جهل به مسأله باشـد، و وقت جبران نباشـد، حـج باطل است و بنابر احتیاط یک شتر کفاره بدهد و با عمره مفرده از احرام شود؛ آیهٔ اللّه اردبیلی؛ واگر اعاده ممکن نبود، حج او تبدیل به افراد می‌شود؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۴ – باید همه اعمال را از طواف، تا تقصیر، با پوشیدن دو جامه احرام اعاده کند؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۵ – طواف و نمازش را اعاده نماید؛ سپس سعی و تقصیر را بنابر احتیاط اعاده نماید؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

«۴۰»

انکشاف بطلان وضو بعد از اتمام حج

۱ – در صورتی که می‌توانـد خودش وگرنه نـایبش، طواف و نماز را اعاده کنـد؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، خامنه‌ای، فاضل، مکارم و نوری. و بنابر احتیاط سعی را نیز اعاده کند؛ آیات عظام: بهجت، مکارم.

۲ – با گذشت وقت تدارک، حج باطل است؛ آیات عظام:

تبریزی، جوادی، خویی، صافی و گلپایگانی.

۳ – با تدارک، حج او صحیح است مگر با جهل به حکم که بنابر احتیاط یک شتر کفاره بدهد و از احرام خارج شده است؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۴ – طواف حج و اعمال بعد از آن را اعاده می کند مگر

ص:۵۷

بعد از مراجعت متوجه شده باشد که اعادهٔ اعمال بعدی لازم نیست؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۵ – عمره‌اش باطل می‌شود و حج تمتع او نیز باطل است و احتیاطاً برای خارج شدن از احرام یک عمره مفرده انجام دهد. اما اگر فقط طواف حج باطل بود، می‌تواند تا آخر ذی الحجه خودش یا نائبش بجا آورد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶ – باید پس از بازگشت از منی ابتدا طواف عمره و نماز آن و احتیاطاً سعی را اعاده کند و سپس طواف حج را انجام دهد و اگر بعد از انجام طواف حج، متذکر بطلان شد هر وقت خواست قضا کند و اگر به وطن برگشته نائب بگیرد؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۷ – اگر بتواند طواف و اعمال بعد از آن را اعاده کند، حجش صحیح است؛ آیهٔ اللّه فیاض.

۳ – مسلوس و مبطون

اشاره

«۴۱»

وظیفهٔ مسلوس

مسلوس و مبطون اگر وقتی دارند که در آن وقت می‌توانند نماز و طواف را با طهارت انجام دهد، باید آن

ص:۵۸

وقت را انتخاب نمایند. وگرنه به وظیفهٔ مسلوس و مبطون عمل می‌نماید.

«۴۲»

وظیفه مسلوس

۱ - اگر وقت خاصی نداشته باشد؛ اگر برای وی مشقت ندارد، برای هر بار که از او حدث صادر می‌شود، یک وضو بگیرد و اگر مشقت دارد، برای طواف یک وضو و برای نماز هم یک وضو بگیرد؛ آیات عظام: امام خمینی، مکارم، نوری، صافی، شاهرودی، جوادی و سبحانی.

آیهٔ اللّه حکیم: همین نظر با تفصیلات مذکور در مناسک.

و در هر صورت بنابر احتیاط واجب نایب هم بگیرد؛ آیهٔ اللّه فاضل.

۲ - به هر نحوی که برای نماز خود طهارت می‌گیرد برای طواف هم کافی است؛ آیات عظام: بهجت، خویی، سیستانی و فیاض.

۳ - یک وضو کافی است مادامی که حدث متعارف از او صادر نشود گرچه احتیاط، اعاده وضو است؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

رعایت این احتیاط مستحب است؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۴ - یک وضو برای طواف و یک وضو برای نماز کافی است؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

ص:۵۹

۵ - برای طواف وضو بگیرد و چهار شوط آن را بجا آورد و بعد تجدید وضو نموده، سه شوط دیگر آن را بجا آورد و احتیاطاً نایب هم بگیرد؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی.

«۴۳»

وظیفه مبطون

مبطون در صورتی که وقت خاصی برای انجام عمل در حالت طهارت ندارد، در صورتی که برای وی مشقت ندارد با خود آب حمل کند و در اثنای طواف وضو بگیرد و اگر برای وی سخت باشد، یک وضو کافی است.

۱ - ولی برای نماز طواف باید دوباره وضو بگیرد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۲ - وضو در اثنای طواف بنابر احتیاط است؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

۳ - وظیفه مبطون همان وظیفه مسلوس است؛ آیهٔ اللّه حکیم.

تذکر: در این فرض جهت لزوم و عدم لزوم تجدید وضو برای نماز طواف به مناسک مراجع مراجعه شود.

«۴۴»

وظیفه مسلوس و مبطون نسبت به تطهیر

۱ - اگر مشقت ندارد بنابر احتیاط واجب، خود را قبل از هر نماز تطهیر نماید؛ آیات عظام: امام خمینی، سبحانی،

ص:۶۰

فیاض، صافی، گلپایگانی، نوری، فاضل، اردبیلی.

آیهٔ اللّه حکیم: همین نظر بدون قید مشقت.

بنابر فتوی؛ آیهٔ اللّه بهجت و آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۲ - کسی که مسلوس است به همان دستوری که برای نماز خود طهارت می‌گیرد، برای طواف نیز همان طهارت کافی است ولی مبطون احوط این است که در صورت ممکن هم شخصاً طواف نموده و هم برای طواف نایب بگیرد؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۳ - آیهٔ اللّه جوادی: بنابر احتیاط واجب، خود را قبل از هر نماز پاک نماید، مگر آنکه دشوار باشد.

تذکر: مسلوس و مبطون باید در صورت امکان از سرایت نجاست به غیر مواضعی که به صورت متعارف نجس می‌شوند، جلوگیری نمایند.

۴- برخی از احکام نجاست و طهارت در طواف

اشاره

«۴۵»

حکم خون معفوّ در نماز، در طواف

۱ - بنابر احتیاط اجتناب شود؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، تبریزی، خویی، سیستانی، گلپایگانی، فاضل، نوری، صافی و اردبیلی.

ص:۶۱

۲ – مانعی ندارد؛ آیات عظام: جوادی، خامنه‌ای و شبیری زنجانی.

۳ – معفو نیست؛ آیات عظام: سبحانی، شاهرودی، وحید و مکارم؛ مگر در چیزهای محمول و یا لباسهای کوچک غیر قابل ستر عورت؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۴– حکم نماز را دارد به شرطی که ازالهٔ خون مشقت داشته باشد؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۴۶»

حکم محمول متنجّسِ غیر ساتر در طواف

۱ – مانعی ندارد؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، حکیم، خویی، خامنه‌ای، سبحانی، سیستانی، وحید، شاهرودی، شبیری زنجانی، عزالدین زنجانی، مکارم، اردبیلی و فیاض.

۲ – در صورت جهل به مسأله مانعی ندارد؛ آیهٔ اللّه فاضل و آیهٔ اللّه جوادی.

۳ – بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیات عظام: امام خمینی، گلپایگانی، صافی، فاضل و نوری.

۴ – جایز نیست؛ آیهٔ اللّه وحید.

«۴۷»

حکم به یاد آمدن یا علم به نجاست در اثنا

و بعد از طواف

۱ – بنابراحتیاط تطهیر و اعاده کند؛ امام‌خمینی و آیهٔاللّه‌نوری.

ص:۶۲

۲ – طوافش صحیح است و در صورت تذکر در اثنا بعد از تطهیر، طواف را تکمیل می‌کند: آیات عظام: بهجت، حکیم، خامنه‌ای، خویی، شبیری زنجانی، سیستانی، شاهرودی، فاضل، صافی و مکارم.

۳ – طوافش صحیح است؛ و در صورت تذکر در اثنا یا نجس شدن در اثنا، اگر بتواند بدون فعل منافی تطهیر کند بنابر احتیاط واجب تطهیر می‌کند؛ وگرنه بنابر اقوی با همان حال طواف او صحیح است؛ آیهٔ اللّه وحید.

۴ – اعاده می‌کند؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی و آیهٔ اللّه سبحانی.

۵ – اگر بعد از طواف علم پیدا کند طواف او صحیح است و اگر در اثنای طواف علم پیدا کند تطهیر و تکمیل کند؛ آیهٔ اللّه جوادی و آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۶ – اگر تذکر بعد از اتمام شوط چهارم باشد، بعد از طهارت، اتمام می‌کند؛ و اگر قبل از اتمام شوط چهارم باشد، بعد از تطهیر، یک طواف به نیّت اعم از تمام یا اتمام بجا می‌آورد؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۷ – در صورتی که با خروج برای تطهیر، موالات عرفی از بین می‌رود، طواف را تکمیل می‌نماید؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۴۸»

نجس شدن بدن و لباس، در حال طواف

۱ – تطهیر می‌کند و طواف را اتمام می‌نماید: آیات عظام:

ص:۶۳

امام خمینی، بهجت، جوادی، فاضل، مکارم، نوری و اردبیلی.

بدون تأخیر تطهیر می‌کند و طواف را اتمام می‌کند؛ آیهٔ اللّه‌خامنه‌ای و آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۲ – اگر بعد از نصف باشد، اما اگر قبل از آن علم به نجاست پیدا کرد و تطهیر مخل به موالات باشد باید اعاده کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۳ – نجاست را تطهیر و طواف را اتمام می‌کند؛ ولی اگر قبل از اتمام دور چهارم باشد، بنابر احتیاط یک طواف به قصد اعم از تمام و اتمام بجا آورد؛ آیهٔ اللّه تبریزی و آیهٔ اللّه خویی.

۴ – اگر بدون رها کردن طواف، تطهیر ممکن نباشد طواف را رها می‌کند، و این طواف اگر قبل از اتمام ۵/۳ باشد، باطل است و بعد از سه و نیم و قبل از چهار، بنابر احتیاط تطهیر و تکمیل اعاده می‌کند با نماز؛ و اگر بعد از دور چهارم است، تطهیر و تکمیل می‌کند؛ آیهٔ اللّه صافی و آیهٔ اللّه گلپایگانی.

۵ – به مساله قبل مراجعه شود؛ آیهٔ اللّه وحید.

۶ – تطهیر کند و اگر موالات فوت نشود، بنابر احتیاط واجب، یک طواف کامل به قصد اعم از تکمیل یا استئناف بجا آورد؛ آیهٔ اللّه فیاض.

ص:۶۴

۵- احکام نقصان و بطلان طواف یا سعی و حکم اعاده اعمال مترتّبه

اشاره

«۴۹»

کسی که طواف یا سعی او (در عمره تمتع یا

مفرده) باطل بوده و تقصیر کرده، آیا از احرام

خارج‌شده و آیا اعاده اعمال، لازم است؟

۱- علاوه بر اعادهٔ عمل باطل، اعادهٔ اعمال مترتّبه احوط است؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۲ - از احرام خارج نشده و باید بعد از طواف اعمال مترتّبه را اعاده کند؛ آیهٔ اللّه جوادی؛ مگر بعد از احرام حج تمتع متوجه شود؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۳ - از احرام خارج نشده و انجام همه اعمال لازم است؛ و در عمره تمتع با فرض ضیق، صوری دارد؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۴ - با بطلان طواف، عمره یا حج باطل است و در احرام باقی است تا وقتی خودش یا نایبش آن را انجام دهد و نماز و طواف و تقصیر را هم خودش اگر نایب است احتیاطاً انجام دهد، ولی در سعی فقط سعی و تقصیر را انجام می‌دهد و از احرام خارج می‌شود؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۵ - اگر قبل از احرام حج متوجه شد، بنابر احتیاط اعمال

ص:۶۵

مترتبه را اعاده کند و تا انجام تقصیر از محرمات احرام دوری نماید؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

۶ – احرام باطل شده و باید احرام و طواف وسعی را تدارک نموده و تقصیر را انجام دهد؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۷ – اگر با اعتقاد صحت بوده، از احرام خارج شده و فقط اعاده عمل باطل شده، لازم است؛ امام خمینی و آیهٔ اللّه نوری.

۸ – در عمره تمتع اعمال را تـدارک می کنـد، و در صورت ضـیق وقت، حـج باطل است و احتیاطاً به افراد عـدول کند و اما در عمرهٔ مفرده بر احرام باقی است و باید خود یا نیایش تدارک کند و احوط اعادهٔ همه است؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۹ – باید طواف یا سعی را اعاده کند و همچنین تقصیر را؛ آیهٔ اللّه فیاض.

۱۰ – اگر جاهل در وقت متوجه شود بایـد طواف و اعمال بعـدی را انجام دهد، و اگر وقت عمره تمتع بگذرد عمره او باطل است، و اگر بعـد از رجوع به وطن متوجه شود عمره مفرده یـا حـج تمتع او باطـل و از احرام خارج شـده است، و اگر فقط سـعی باطل باشـد اعاده اعمال بعدی لازم نیست؛ آیهٔ اللّه حکیم.

ص:۶۶

«۵۰»

اگر معلوم شود طواف و سعی باطل بوده،

آیا اعادۀ تقصیر لازم است؟

۱ - لازم است؛ آیات عظام: تبریزی، خویی، سیستانی، سبحانی، شاهرودی و فیاض.

۲ - لازم نیست: آیات عظام: امام خمینی، خامنه‌ای، فاضل و نوری.

۳ - بنابر احتیاط لازم است؛ آیات عظام: بهجت، جوادی، مکارم (مگر اینکه پس از احرام حج متوجه شود) آیهٔ اللّه اردبیلی.

۴ - لازم است مگر آن که بعد از احرام حج متوجه شده باشد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۵ - چنانچه اصلاً طواف و سعی را انجام نداده باشد، تقصیر را اعاده کند و اگر ناقص انجام داده، اعاده لازم نیست؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

«۵۱»

نقصان طواف یا سعی (در عمرهٔ تمتع یا عمره

مفرده) و حکم اعاده اعمال مترتّبه

۱ - اگر بین سعی متوجه نقصان شود، اگر قبل از نصف باشد، باید طواف و سعی را از اول شروع کند و اگر بعد

ص:۶۷

از نصف باشد، طواف را تکمیل و سعی را نیز تکمیل کند؛ آیهٔ اللّٰه شاهرودی.

۲ – به مسأله قبل مراجعه شود؛ آیهٔ اللّٰه فاضل.

۳ – باید سعی را تمام و تقصیر را اعاده کند و اگر از روی نسیان یا جهل تقصیر کرده، اعاده تقصیر لازم نیست؛ آیهٔ اللّٰه نوری.

۴ – به مسأله قبل مراجعه شود با این اضافه: مگر در عمرهٔ تمتع ناسیاً سعی را ناقص انجام داده و تقصیر کرده باشد که در این صورت اعادهٔ تقصیر لازم نیست ولی بنابر احتیاط یک گاو کفاره بدهد؛ آیهٔ اللّٰه اردبیلی.

۵ – نقصان طواف و سعی را جبران نماید و عمل او صحیح است؛ آیات عظام: امام خمینی، شبیری زنجانی و سبحانی.

۶ – باید آن عمل را جبران نماید و اعمال مترتبه را انجام دهد؛ آیهٔ اللّٰه صافی.

۷ – بر او واجب است که طواف و سعی و تقصیر را جبران نماید؛ آیهٔ اللّٰه تبریزی.

۸ – باید طواف و سعی را کامل نموده و تقصیر نماید و در صورت علم و عمد بر او کفاره واجب می‌شود؛ آیهٔ اللّٰه فیاض.

۹ – نقصان را جبران کند و اعمال مترتبه را انجام دهد؛ آیهٔ اللّٰه جوادی.

ص:۶۸

۶- احکام قطع طواف

اشاره

«۵۲»

قطع طواف (۱ – از جهت حکم تکلیفی)

اشاره

۱ – قطع طواف واجب بدون عذر، مکروه است؛ و احوط (استحبابی) آن است که از قطع کردنی که به فوت موالات عرفیه منجر شود، اجتناب شود؛ آیات عظام:

امام‌خمینی، تبریزی، خامنه‌ای، شاهرودی، فاضل، اردبیلی و نوری.

۲ – قطع طواف واجب بدون عذر و به مجرد خواهش نفس، در صورتی که موالات فوت شود، بنابر احتیاط جایز نیست؛ آیهٔ اللّه بهجت و آیهٔ اللّه جوادی.

۳ – بنابر احتیاط واجب، جایز نیست؛ آیهٔ اللّه مکارم.

۴ – بدون عذر جایز نیست؛ آیات عظام: گلپایگانی، صافی، سبحانی و عزالدین زنجانی.

۵ – جایز نیست غیر از مواردی که در مناسک ذکر شده است؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۶ – برای عیادت مریض یا قضای حاجت خود و دیگران جایز است؛ آیهٔ اللّه وحید.

ص:۶۹

۷ - جایز است؛ آیات عظام: حکیم و شاهرودی؛ و طواف باطل می‌شود چه قبل از نصف یا بعد از آن؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۵۳»

قطع طواف مستحب

قطع طواف مستحب، مطلقاً جایز است.

احکام و موارد مختلف قطع طواف

اشاره

(۲ - از جهت حکم وضعی)

قطع طواف از جهت حکم وضعی از دو جهت مورد لحاظ قرار می گیرد:

الف: قطع بدون عذر ب: قطع با عذر

«۵۴»

الف: حکم قطع طواف بدون عذر

قبل از انجام منافی و قبل از بهم خوردن موالات:

براساس نظر اکثر قریب به اتفاق مراجع، اتمام کفایت می کند؛ سایر نظرات، از موارد ذکر شده در ذیل، به دست می‌آید.

بعد از فعل منافی یا بهم خوردن موالات، یا. . .(۱):

۱- تـذکر: فعل منافی، بهم خوردن موالات، خروج از مطاف و صدق بهم خوردن طواف، فعل کثیر و. . . عبارتهای گوناگونی است که هر کدام از فتاوی ناظر به برخی یا تمام آنهاست. این مطلب نیازمند دقت است

ص:۷۰

۱ – قبـل از چهـار دور، اعـاده می‌کنـد؛ و بعـد از اتمـام چهـار، بنابر احوط، اتمام و اعاده می‌کنـد؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، صافی، مکارم و نوری.

و نیز کفایت می‌کند که یک طواف کامل به نیت تمام و اتمام بجا آورد؛ آیهٔ اللّه وحید.

۲ – مطلقاً باید اعاده کند؛ آیهٔ اللّه بهجت و آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۳ – قبل از فوت موالات، می‌تواند تکمیل نماید و بعد از آن می‌تواند از سر بگیرد؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۴ – قبل از چهار دور، اعاده می‌کند و بعد از چهار، اتمام و احتیاطاً اعاده می‌کند؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی.

۵ – اگر قبـل از نصف بـدون عـذر از مطـاف خارج شود، طوافش باطل است؛ و اگر موالات فوت نشود، یا خروجش بعـد از نصـف باشد، بنابر احتیاط، اتمام و اعاده کند؛ آیات عظام: تبریزی، خویی و عزالدین زنجانی.

در این صورت اتمام کند و اعاده لازم نیست؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶ – اگر از مطاف خارج شود و به کاری مشغول شود که

ص:۷۱

صدق قطع کند، قبل از اتمام چهار، طواف باطل است و بعد از آن بنابر احتیاط اتمام و اعاده کند؛ مگر این که موالات فوت شود که می‌تواند از سر بگیرد؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۷ - اگر کسی پیش از تجاوز ازنصف طواف، بدون عذر آن را رها کند اگر موالات بهم خورده باشد باید طواف را از سر بگیرد ولی اگر پس از تجاوز از نیمه، رها کند، نمی‌تواند طواف را از سر بگیرد؛ و اگر بخواهد احتیاط کند، طواف نخست را تکمیل و نماز آن را بخواند سپس طواف و نماز را اعاده کند؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۸ - اگر از مطاف خارج شده و مشغول کاری شده که عرفا بگویند طواف را قطع کرده، قبل از اتمام شوط چهارم، طوافش باطل و بعد از شوط چهارم، احتیاطا یک طواف به نیت اعم از تمام و اتمام به جا آورد، مگر موالات فوت شود که در این صورت اعاده کافی است؛ آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

۹ - بعد از شوط چهارم تکمیل کند و احتیاطاً یک طواف دیگر انجام دهد؛ آیهٔ اللّه فاضل.

۱۰ - قطع طواف جایز است؛ پس اگر طواف واجب بوده و از مطاف خارج شده؛ اگر بعد از نصف بوده، می‌تواند تکمیل کند وگرنه باطل است؛ آیهٔ اللّه حکیم.

ص:۷۲

۱۱ - ظاهراً اگرچه موالات عرفا فوت نشود، طواف باطل است و نصف و قبل از نصف فرق ندارد؛ آیهٔ اللّه فیاض.

ب: حکم و موارد قطع طواف با عذر:

اشاره

قطع طواف از روی عذر، موارد آن مختلف است و احکام آن فی‌الجمله فرق می‌کند؛ برخی از موارد آن به شرح ذیل است: «۵۵»

قطع طواف به خاطر مرض

۱ - قبل از اتمام چهار، اعاده می‌کند و بعد از آن اتمام می‌کند؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، جوادی، سیستانی، مکارم، اردبیلی و نوری.

آیهٔ اللّه تبریزی و آیهٔ اللّه‌خویی همین نظر با این اضافه: بعد از دور چهارم احتیاط آن است که برای اتمام باقیمانده، نایب بگیرد و بعد از بهبودی احتیاطاً تکمیل و این طواف را اعاده نماید. آیهٔ اللّه فاضل نیز همین نظر با این اضافه: بین ۵/۳ و چهار، احتیاطاً اتمام و اعاده کند.

۲ - قبل از اتمام سه شوط و نیم اعاده کند و بعد از آن اتمام نماید؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۳ - نظر آیهٔ اللّه خامنه‌ای در مساله قبل آمده است.

۴ - قبل از ۵/۳ شوط اعاده می‌کند؛ و بعد از ۴ شوط

ص:۷۳

بـدون تأخیر برای اتمام نایب می‌گیرد و بین این دو برای اتمام نایب می‌گیرد و بعـداز خوب شـدن هم اعاده می‌کند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۵ – قبل از سه و نیم شوط و فوات موالات، اعاده و بعد از نصف، اتمام نماید؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶ – اگر ولو با کمک غیر نتواند طواف کند، نایب بگیرد؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۷ – اگر موالات بهم بخورد قبل از ۵/۳ اعاده و بعد از چهار، تکمیل و بین ۵/۳ و ۴ احتیاط در تکمیل و اعاده است ؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی و آیهٔ اللّه صافی.

۸ – موالات فوت شود یا نه، طواف را کامل کند و در صورت دوم بهتر است یک طواف کامل به قصد اعم از تکمیل و استئناف بجا آورد؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۵۶»

قطع طواف به خاطر شرکت در نماز جماعت

۱ – اگر برای شرکت در جماعت یا رسیدن به فضیلت وقت نماز، طواف را قطع کند، از هر جا قطع کرده، اتمام می‌کند هر چند احتیاط استحبابی در اعاده است؛ و اگر به خاطر برقرار شدن جماعت از ادامه طواف معذور شود، اگر قطع طواف، بعد از شوط چهارم باشد، از همان جا اتمام می‌کند؛ و اگر قبل از چهارم بوده و فصل طویل

ص:۷۴

شده، اعاده و بنابر احتیاط قبل از آن اتمام و نماز آن را می‌خواند؛ امام خمینی.

۲ - اگر قطع طواف بعـد از شوط چهارم باشـد، از همان جا اتمام می‌کند؛ و اگر قبل از چهارم بوده و فصل طویل شده، اعاده و بنابر احتیاط قبل از آن اتمام و نماز آن را می‌خواند؛ آیهٔ اللّه‌بهجت و آیهٔ اللّه‌جوادی.

۳ - بعد از ۵/۳ اتمام می‌کند و قبل از ۵/۳ با فصل طویل بنابر احتیاط اعاده می‌کند؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای و آیهٔ اللّه شاهرودی.

۴ - در هر کجا که باشد، اتمام می‌کند؛ آیات عظام: تبریزی، سبحانی، فاضل، و اردبیلی؛ ولی اگر از مسجد خارج شده باشد، قبل از تجاوز از نصف باید اعاده کند؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۵ - اگر در جماعت شرکت کند، اتمام طواف کافی است؛ و اگر نه اگر قبل اتمام از چهارم بوده و موالات باقی است، اتمام می‌کند وگرنه اعاده می‌کند و بعد از چهارم مطلقاً اتمام می‌کند؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۶ - با زوال موالات، طواف باطل است؛ آیهٔ اللّه خویی.

۷ - اگر در جماعت شـرکت کنـد اتمام طواف کافی است وگرنه بعد از شوط چهارم، اتمام و قبل از ۵/۳ شوط، اعاده و در بین این دو، اتمام و اعاده می‌کند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

ص:۷۵

۸ - قطع طواف به خاطر نماز جماعت، به طواف ضرر نمی‌رساند؛ آیهٔ اللّه فیاض.

۷ - احکام از سرگیری طواف

اشاره

«۵۷»

از سرگیری طواف با بقای موالات

۱ - اشکال دارد؛ آیات عظام: امام‌خمینی، سبحانی و اردبیلی ؛ مگر اینکه جاهل قاصر باشد؛ آیهٔ اللّه جوادی.

۲ - در هر صورت اگر قطع کرد، طواف دوم مجزی است؛ آیـات عظـام: بهجت، حکیم، خـامنه‌ای، شبیری زنجـانی، فاضل، مکارم و نوری.

۳ - مجزی است ولی اگر قطع بعـد از شوط چهـارم بوده، نقصـان طواف قطع شـده را به‌جـا آورد و نمـاز آن را نیز بخوانـد؛ آیـهٔ اللّه گلپایگانی و آیهٔ اللّه صافی.

۴ - طواف را از آنجا که قطع کرده، اتمام می‌کند، سپس احتیاطاً طواف را اعاده می‌کند؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۵ - بنابر احتیاط واجب یک طواف به قصد اعم از اتمام و طواف جدید، بجا آورد؛ آیهٔ اللّه وحید.

۶ - اگر قبل از اکمال شوط چهارم باشد، اگر طواف را رها کند و از مطاف خارج شود و مشغول کار دیگری شود به

ص:۷۶

نحوی که عرفاً بگویند از طواف منصرف شده، طواف جدیدش صحیح است؛ و اگر بعد از شوط چهارم باشد اگر استیناف پس از فوت موالات عرفیه بوده صحیح است و گرنه مشکل است مگر این که جاهل مقصر باشد؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۷ - از همان جا ادامه دهد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۸ - اگر در شوط اوّل و دوم باشد، از سرمی گیرد و اگر بعد از سوم باشد، طواف را تمام و بنابراحتیاط طواف کامل به نیت وظیفه فعلی بجا می‌آورد؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۹ - مطلقاً جایز نیست؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۵۸»

از سرگیری طواف با فوت موالات

۱ - با زوال موالات، براساس نظر اکثر مراجع، از سرگیری طواف، به صحت طواف دوم اشکالی وارد نمی‌کند؛ در تتمیم این مطلب به نظرات ذیل توجه شود:

۱ - اگر قطع بعد از چهار دور بوده، نقصان طواف قبل را با نمازش بجا آورد؛ آیهٔ اللّه صافی و آیهٔ اللّه گلپایگانی.

۲ - اگر خروجش بعد از نصف باشد، بنابر احتیاط اتمام و اعاده کند؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۳ - اگر چهار شوط انجام شده، بنابر احتیاط واجب،

ص:۷۷

اتمام و اعاده نماید؛ و اگر قبل از دور چهارم بوده، باید یک طواف دیگر بجا آورد؛ امام خمینی.

۴ – اگر بعـد از نصف (سه دور و نیم) باشد اتمام می‌کند و نماز می‌خواند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی واگر قبل از آن باشد، از سـرمی گیرد؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۵ – ملاک قطع، خروج از مطاف و عدم آن است؛ پس اگر از مطاف خارج شد و از سه دور و نیم تجاوز کرده، ادامه دهد وگرنه از سربگیرد؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۸ – زیاده و نقصان در اشواط طواف و حکم

شک در اشواط

اشاره

«۵۹»

کم کردن سهوی از طواف

۱ – اگر از نصف گذشـته باشـد و فعل کثیر انجام نـداده باشـد، اتمام می‌کنـد؛ و اگر قبل از نصف باشد، اعاده می‌کند؛ آیات عظام: امام خمینی، عزالدین زنجانی، فاضل و نوری.

آیهٔ اللّه مکارم: همین نظر با این اضافه: قید فعل کثیر، زائد است.

۲ – اگر بعد از فوت موالات یا بیرون رفتن از مطاف باشد، اگر کمبود کمتر از چهار دور باشد، تکمیل می‌کند

ص:۷۸

و در بیشتر از چهار، احوط اتمام و اعاده است؛ آیهٔ اللّه‌تبریزی و آیهٔ اللّه‌خویی.

آیهٔ اللّه‌سیستانی: همین نظر بدون قید بیرون رفتن از مطاف.

۳ – در بیشتر از نصف (که علی الاحوط به اتمام چهار است) اتمام می‌کند و در کمتر، با فوت موالات اعاده می‌کند؛ آیهٔ اللّه بهجت.

آیهٔ اللّه صافی و آیهٔ اللّه گلپایگانی: همین نظر با این اضافه:

بین ۳/۵ تا ۴، احتیاطاً تکمیل و اعاده می‌کند.

۴ – طواف قبلی را تکمیل می‌کند هرچند موالات فوت شده باشد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی و آیهٔ اللّه جوادی.

۵ – اگر قبل از فوت موالات متوجه شود و از مطاف خارج نشده باشد، بقیه را انجام می‌دهد و صحیح است؛ و اگر بعد از آن یا بعد از خروج از مطاف باشد، اگر فراموش شده تا سه دور باشد، باید آن را اتمام کند و طواف صحیح است و اگر فراموش شده چهار دور یا بیشتر باشد احتیاط به آوردن یک طواف به نیت اعم از تمام و اتمام است؛ آیهٔ اللّه وحید.

۶ – قبل از فوت مولات اتمام می‌نماید و با فوت موالات اگر کمتر از نصف باشد، اعاده وگرنه اتمام می‌نماید؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

ص:۷۹

۷ – اگر موالات به هم خورده باشد باید طواف را اعاده کند، خواه آنچه که آورده کمتر از نصف باشد یا نه و اگر موالات بهم نخورده باشد طواف را تکمیل کند؛ آیة اللّه سبحانی.

۸ – اگر بعد از اتمام چهار شوط باشد، اقوی آن است که طواف را تمام کند و صحیح است و اگر پیش از آن باشد، چنانچه موالات به هم نخورده باشد، باید آن را تکمیل کند و کافی است وگرنه یک طواف به نیت اعم از تمام و اتمام بجاآورد؛ آیة اللّهاردبیلی.

۹ – می‌تواند اتمام کند مگر در فرض خروج از مطاف و عدم تجاوز از ۳ دور و نیم که در این فرض احتیاط واجب اعاده است؛ آیة اللّه حکیم.

«۶۰»

زیادی سهوی در طواف

اگر کمتر از یک دور باشد:

آن را قطع می‌کند و طواف صحیح است؛ همه مراجع غیر از آیة اللّه سیستانی. (نظر ایشان چند سطر بعد می‌آید)

اگر بیشتر از یک دور باشد:

۱ – بنابر احتیاط واجب (آیة اللّه صافی و آیة اللّه گلپایگانی:

بنابر احتیاط مستحب) بدون تعیین قصد استحباب یا وجوب، آن را به هفت برساند و دو رکعت قبل از سعی و

ص:۸۰

دو رکعت بعد از سعی بخواند و دو رکعت اول را بدون تعیینِ برای اول یا دوم، برای فریضه قرار دهد؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، تبریزی، جوادی، شاهرودی، صافی، گلپایگانی، مکارم، اردبیلی و نوری.

آیهٔ اللّه فاضل: همین نظر با این اضافه: نماز بعد از سعی مستحب است.

آیهٔ اللّه سیستانی: همین نظر با تفصیل بعد از رکن عراقی بنابر فتوی و قبل از آن بنابر احتیاط واجب.

۲ – اگر یک دور یا بیشتر باشد بنا بر احتیاط واجب با آن زاید یک طواف کامل انجام می‌دهد به قصد قربت مطلقه اعم از وجوب و استحباب و دو تا دو رکعتی نماز می‌خواند؛ آیهٔ اللّه وحید.

۳ – اگر زیاده کمتر از یک دور باشد آن را قطع می‌کند و طوافش صحیح است و اگر یک دور یا بیشتر باشد باید آن را به هفت برساند و در هر دو صورت نماز آن را بخواند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۴ – اگر کمتر از یک دور باشد آن را قطع و صحیح است واگر بیشتر از یک دور باشد، بنابر احتیاط واجب با نیت وجوب، آن را به هفت دور می‌رساند و دو رکعت قبل از سعی به نیت طواف واجب و دو رکعت بعد از سعی به نیت طواف قبلی می‌خواند؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

ص:۸۱

۵ – اگر زیاده، یک شوط باشد، استحباباً به هفت برساند و به نیت قربت مطلقه نماز را بخواند؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۶ – اگر در اثنـای دور اول باشـد، آن را قطع کنـد و از مطـاف خـارج شود، ولی اگر بیشتر از یک دور باشـد، بعیـد نیست که آن را کامل کند؛ آیهٔ اللّه فیاض.

۷ – جهت تفصیل این مسأله به مناسک مراجعه شود؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۶۱»

شک در نقیصه بعد از اتمام طواف

۱ – بنابر احتیاط اشکال دارد؛ امام خمینی (ظاهراً مرادشان قبل از ورود به نماز است اگرچه عبارت مطلق است)

۲ – مطلقاً اشکال ندارد؛ آیات عظام: بهجت، حکیم، جوادی، خامنه‌ای، صافی، گلپایگانی و فاضل.

۳ – در صورت حصول شک بعـد از ورود در نماز، اعتنا نکنـد؛ آیـهٔ اللّه تبریزی و آیـهٔ اللّه خویی؛ و یا بعـد از فوت موالات؛ آیهٔ اللّه سیستانی و آیهٔ اللّه وحید.

۴ – بعد از ورود به عمل دیگر به گونه‌ای که فراغ صدق کند، اعتنا نکند وگرنه بنابر احتیاط طواف را اعاده کند؛ آیهٔ اللّه سبحانی و آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

۵ – اگر بعد از انصراف از طواف و مشغول شدن به عملی

ص:۸۲

که متعارفاً بعد از طواف انجام می‌دهد شک کند چنانچه احتمال بدهد هنگام طواف به عدد اشواط توجه داشته اعتنا نکند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۶ – بعد از خروج از مطاف اعتنا نکند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۷ – اگر هنگام طواف ملتفت باشد که باید هفت شوط انجام دهد، به شکش اعتنا نکند؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۶۲»

ادامه طواف با گمان و لحوق یقین

۱ – مظنّه مطلقاً در عدد اشواط طواف و سعی حجّیت دارد و این طواف صحیح است حتی اگر لحوق یقین نشود؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۲ – طواف صحیح است؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، خامنه‌ای، مکارم، عزالدین زنجانی و نوری؛ اگر با قصد رجای کشف ادامه داده باشد؛ آیات عظام: حکیم، سبحانی، صافی، گلپایگانی واردبیلی.

۳ – بنابر احتیاط صحیح نیست؛ آیات عظام: تبریزی، خویی، شاهرودی و فاضل.

۴ – بنابر احتیاط اعاده کند مگر آن که مطمئن بوده در ادامهٔ طواف به حجت شرعی (مانند شمارش همراهان) می‌رسد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

ص:۸۳

۹ - برخی از احکام بانوان در طواف

الف - حیض

اشاره

«۶۳»

رؤیت دم بعد از اتمام ده روز یا استمرار آن بعد از

پاکی تا بعد از عشره

۱ - اگر حائض بعد از عادت، پاک شود و با طهارت، اعمال را انجام دهد و بعد از اتمام عشره خون ببیند، محکوم به استحاضه است؛ همهٔ مراجع.

تذکر: صورتی که حائض بعد از پاکی خون ببیند و تا بعد از ده روز استمرار داشته باشد، در عادت وقتی و عددی نیز محکوم به استحاضه است. جهت تفصیل آن و وقوف بر سایر موارد به کتب مفصل مراجعه شود.

۲ - ایام پاکی حیض نیست ولی مستحب است خونی را که دوباره می‌بینند تا تکمیل ده روز از مجموع دو خون، حیض قرار دهد؛ آیةٔ اللّه شبیری زنجانی؛ آیةٔ اللّه حکیم همین نظر بنابر وجوب.

۳ - اگر حائض بعد از عادت غسل کند و بعد از آن خون ببیند، محکوم به استحاضه است؛ آیةٔ اللّه فیاض.

«۶۴»

رؤیت دم قبل از اتمام ده روز با فرض عدم استمرار

آن تا بعد از روز دهم

۱ - اگر حایض بعد از عادت پاک شود و با طهارت،

ص:۸۴

اعمال را انجام دهد و بعد از آن خون ببیند و از روز دهم تجاوز نکند، محکوم به حیض است و در وسعت وقت، باید طواف و نماز را اعاده کند؛ و در ضیق وقت، محل اشکال است و باید احتیاط مراعات شود؛ آیات عظام:

امام خمینی، بهجت، جوادی، خامنه‌ای، سبحانی، صافی، گلپایگانی، عزالدین زنجانی، فاضل و نوری.

۲ - اگر لک، صفات حیض داشته باشد و قبل از ده روز قطع شد، باید اعمال را اعاده نماید، در غیر این صورت صحیح است؛ آیات عظام: تبریزی، خویی و شاهرودی.

۳ - پاکی بین دو خون که حیض واحد شمرده می‌شوند، محل اشکال است، و به احتیاط واجب، طواف و نماز را اعاده کند؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۴ - اگر اعمال در حال پاکی بوده، صحیح است و اعاده ندارد؛ آیات عظام: شبیری زنجانی، حکیم و مکارم.

۵ - اگر در حج بوده، باید طواف و نماز را اعاده کند و اگر در عمره بوده، چنانچه وقت تنگ باشد و نتواند طواف و نماز را اعاده کند، پس از حج تمتع، احتیاطاً علاوه بر اعاده طواف یک عمره مفرده نیز به جا آورد؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

۶ - به تعداد عادت حیض قرار دهد و بیشتر از آن استحاضه است؛ آیهٔ اللّه فیاض.

ص:۸۵

ب – استحاضه

اشاره

«۶۵»

وظیفهٔ مستحاضه در طواف و نماز

۱ – نماز و طواف برای زن مستحاضه مستقل می‌باشند، یعنی هر کدام حکم نماز مستقل دارند که باید به وظیفهٔ لازم برای هر کدام مستقلاً عمل شود؛ اکثر مراجع.

۲ – قلیله به احتیاط واجب برای هر کدام یک وضو و متوسطه بنابر احتیاط واجب برای هر دو یک غسل و برای هر کدام یک وضو بگیرد؛ آیهٔ اللّه سیستانی و آیهٔ اللّه سبحانی .

۳ – طواف و نماز آن با مبادرت یک عمل محسوب می‌شوند، یک وضو در قلیله، یک غسل در کثیره، و در متوسطه چنانچه در روز غسل نکرده یک غسل کافیست، والا یک وضو بگیرد؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۴ – تجدید اعمال لازم نیست مگر زیاد فاصله شود؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۵ – در قلیله فقط وضو در متوسطه برای هر دو یک غسل و برای هر کدام یک وضو و در کثیره برای هر کدام غسل و وضو لازم است؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶ – در قلیله واجب است برای هر کدام یک وضو بگیرد و

ص:۸۶

نیز در متوسطه، یک غسل در شبانه روز برای نماز یومیه و طواف و نماز آن، کفایت می‌کنـد؛ و اما در کثیره، واجب است برای هر یک از طواف و نمازش غسل کند؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۶۶»

وظیفه مستحاضهٔ کثیره درباره طواف و نماز

۱ - بایـد برای هر کـدام یـک غسـل جـداگانه انجـام دهـد مگر آنکه از وقت غسـل تـا آخر نماز، خون قطع باشـد؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، جوادی، خامنه‌ای، عزالدین زنجانی، اردبیلی و نوری؛ و برای هرکدام وضو هم بگیرد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۲ - اگر خون مستمر باشد به گونه‌ای که از پنبه منقطع نشود، یک غسل کافی است؛ وگرنه اگر بعد از غسل، خون بیرون نزند، برای نماز هم کافی است؛ و اگر بیرون زده باشد، به احتیاط واجب برای نماز؛ غسل لازم است؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۳- بنا بر احتیاط برای طواف و نماز آن یک غسل کند و برای هر یک از آن دو، یک وضو بگیرد؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۴ - کثیره برای هر کـدام غسل کنـد و وضو لازم نـدارد مگر این که محدث به حدث اصـغر باشد که احوط ضم وضو است آیهٔ اللّه خویی.

ص:۸۷

۵ - اگر بعـد از غسل برای نماز یومیّه خون نبینـد، تجدید لازم نیست وگرنه برای هر کدام از طواف و نماز احتیاطاً یک غسل کند و اگر فاصـله بین غسل و طواف زیاد می‌شود و در نزدیک مسـجد هم نمی‌توانـد غسل کنـد، احتیاطاً موقع ورود به مسـجد الحرام تیمم بدل از غسل هم بنماید؛ آیهٔ اللّه صافی و آیهٔ اللّه گلپایگانی.

۶ - مستحاضهٔ کثیره غیر از غسلهای نماز، چیزی بر او نیست، فقط بنابر احتیاط وضو بگیرد؛ آیهٔ اللّه مکارم و آیهٔ اللّه سبحانی.

۷ - بنـابر احتیـاط برای طواف و نمـاز آن یک غسل انجام دهـد و برای هر کـدام یک وضو بگیرد و اگر غسل برای او حرجی اسـت تیمم می‌کند و وضو می‌گیرد؛ آیهٔ اللّه فاضل.

۸ - کثیره بایـد غسـل کنـد و احتیاطـا برای نمـاز نیز یک غسل دیگر انجام دهـد و وضو لازم نیست و اگر به وظایف خود برای نماز عمل کرده باشد، اصل غسل مبنی بر احتیاط است؛ آیهٔ اللّه وحید.

۹ - برای طواف غسـل کرده وضو می‌گیرد و برای نمـاز آن هم وضو می‌گیرد و اگر برای نمـاز واجب غسـل کرد می‌توانـد بـا همان غسل نماز واجب و طواف نماز

ص:۸۸

واجب و طواف و نماز آن را بجا آورد ولی باید فاصله نیندازد و برای هر کدام یک وضو بگیرد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۱۰ - کثیره برای هر دو یک غسل کند و از وضو هم کفایت می‌کند و نمی‌تواند به غسل نماز یومیه اکتفا نماید؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۱۱ - برای هر یک، غسل جداگانه انجام دهد؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۶۷»

آیا مستحاضه متوسطه و کثیره برای رفتن به

مسجدین، باید غسل استحاضه را انجام

داده باشند؟

۱ - رفتن به مسجدین برای استحاضه و سایر احکام، متوقف بر غسل استحاضه نیست، ولی مقاربت بنابر احتیاط با غسل حلال می‌شود؛ آیات عظام: امام خمینی، سیستانی، جوادی، مکارم (در مستحاضه کثیره) و نوری.

غسل در تمامی موارد احتیاط مستحب است؛ آیهٔ اللّه فاضل.

۲ - باید برای همه موارد غسل کند. بنابر احتیاط واجب و در لمس خط قرآن بنابر فتوی ؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۳ - باید برای رفتن به مسجدین غسل استحاضه را انجام داده باشد؛ آیات عظام: بهجت، گلپایگانی، صافی، تبریزی و

ص:۸۹

سبحانی؛ ولی در متوسطه لازم نیست؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۴ – بنابر احتیاط واجب برای همه موارد غسل کند و احتیاط واجب این است که خط قرآن را لمس نکند حتی اگر غسل کرده باشد؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

۵ – غسل استحاضه، در دخول مسجد شرط نیست؛ آیهٔ اللّه فیاض.

۶ – رفتن به مسجدین برای مستحاضه متوقف بر غسل نیست ولی بنابر احتیاط واجب، حق دخول کعبه را ندارد اگرچه به وظیفه خود عمل کرده باشد و نمی‌تواند به خطهای قرآن دست بزند؛ آیهٔ اللّه حکیم.

د – برخی از احکام پوشش بانوان در طواف

اشاره

«۶۸»

اگر موهای زن یا بدن او در حال طواف پیدا باشد

در فرض سهو و جهل قصوری: طواف او صحیح است؛ همه مراجع.

در فرض عمد و جهل تقصیری:

۱ – بنابر احتیاط واجب طوافش صحیح نیست؛ آیات

ص:۹۰

عظام: امام خمینی، بهجت، تبریزی، خویی، صافی، گلپایگانی، فاضل، اردبیلی و نوری.

۲ - در صورت جهل به حکم، طواف صحیح است؛ آیهْ اللّه خویی.

۳ - صحیح است، هر چند معصیت نموده است؛ آیات عظام: جوادی، حکیم، خامنه‌ای، فیاض، شبیری زنجانی، سبحانی، سیستانی ، عزالدین زنجانی و مکارم.

۴ - در صورت عمد باطل است؛ آیهْ اللّه شاهرودی.

«۶۹»

حجاب زن در حال طواف

۱ - با نماز فرق نمی‌کند غیر از این که در طواف باید صورت پوشانده نشود؛ آیات عظام: تبریزی، جوادی، خویی، سیستانی، شاهرودی، فاضل و نوری.

۲ - با نماز فرق می‌کند و فقط علی الاحوط وجه و کفین در طواف استثنا شده است (یعنی بنابر احتیاط واجب، باید پا را بپوشاند) ؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، گلپایگانی، صافی، خامنه‌ای، عزالدین زنجانی، اردبیلی و مکارم.

آیهْ اللّه سبحانی همین نظر: بنابر فتوی.

۳ - پوشش شرط صحت طواف نیست ولی چون در طواف در معرض دید نامحرم است باید سر و بدن خود را بپوشاند و پوشاندن وجه و کفین لازم نیست؛ آیهْ اللّه

ص:۹۱

شبیری زنجانی؛ وبنابر احتیاط واجب پا را نیز بپوشاند؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۴ – بنابر احتیاط واجب، تمام بدن به جز صورت و کفّین را بپوشاند؛ آیهٔ اللّه فیاض.

ج – سن یأس

«۷۰»

سن یأس

۱ – قرشیه ۶۰ سال غیر قرشیّه ۵۰ سال؛ ۱آیات عظام:

امام خمینی، حکیم، جوادی، سبحانی، شاهرودی، شبیری زنجانی، صافی، گلپایگانی، فاضل و نوری.

آیهٔ اللّه بهجت: در صورتی که بعد از این سالها هم، اطمینان به حیض داشته باشد، محکوم به حیض است.

۲ – مطلقاً ۵۰ سال است؛ آیهٔ اللّهاردبیلی.

۳ – تعیین سن یائسگی محل تأمل و احتیاط است، بانوان می‌توانند در این مسأله با رعایت شرایط، به مجتهد دیگر مراجعه نمایند؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۴ – مطلقاً ۶۰ سال است؛ آیهٔ اللّه سیستانی و آیهٔ اللّه فیاض.

۱) – ۶۰ سال قمری به سال شمسی حدود ۵۸ سال و ۷۸ روز و ۵۰سال قمری به سال شمسی حدود ۴۸ سال و ۱۸۶ روز می‌شود

ص:۹۲

۵ - اگر بین ۵۰ سال و ۶۰ سال خون به صفات حیض باشد، بنابر احتیاط جمع بین احکام حائض و مستحاضه کنند و بعد از ۶۰ سال، محکوم به استحاضه است؛ آیات عظام: تبریزی، خویی و وحید.

۶ - اگر مشخصات خونی را که زن می‌بیند، قبل از ۵۰ سال و بعد از ۵۰ سال، فرق نکرده، محکوم به حیض است آیهٔ اللّٰه مکارم.

ص:۹۳

نماز طواف

اشاره

«۷۱»

فاصله انداختن بین طواف و نماز طواف

۱ - بـا تـأخیرِ نمـاز، اعادهٔ طواف لازم نیست؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، حکیم، خامنه‌ای، صافی، فیاض، گلپایگانی، مکارم و نوری.

۲ - اگر عمداً تأخیر بیندازد بنابر احتیاط طواف را اعاده کند؛ آیات عظام: سیستانی، فاضل و اردبیلی.

۳ - مطلقاً بنابر احتیاط با تأخیر، طواف را اعاده کند؛ آیهٔ اللّه تبریزی و آیهٔ اللّه شاهرودی.

۴ - باید اعاده کند؛ آیهٔ اللّه خویی و آیهٔ اللّه جوادی.

۵ - اگر بدون عذر تأخیر بیندازد باید بعد از خواندن نماز، طواف و نماز را اعاده کند؛ آیهٔ اللّه سبحانی و آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

«۷۲»

محاذات زن و مرد در مسجدالحرام

۱ - به صحت نماز ضرر نمی‌زند؛ اکثر آیات عظام.

ص:۹۴

۲ – بایـد عـدم محـاذات رعایت شود مگر زن اهل سـنت باشـد، یا موجب بهم خوردن موالات شود، یا عسـر و حرج باشـد؛ آیـهٔ اللّه فاضل.

۳ – در مسجد الحرام محاذات مطلقاً اشکال ندارد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۴ – در مسجد الحرام و اطراف آن که محلّ ازدحام جمعیت است، صحیح بوده و کراهت نیز ندارد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۵ – در صورت امکان، عـدم محاذات رعایت شود، مگر اینکه این شـرط حرجی باشـد یا به موالات بین طواف و نماز لطمه بزنند، که در این صورت، رعایت این شرط لازم نیست؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۶ – اگر مرد به مقـدار مثلاً چهار انگشت مقـدم باشـد کافی است؛ و اگر فاصـله مرد با زن یک وجب باشـد نیز کافی است؛ آیـهٔ اللّه فیاض.

«۷۳»

محاذات زن و مرد در غیر مسجدالحرام

۱– مکروه است؛ آیـات عظام: امام خمینی، بهجت، شبیری زنجانی، حکیم، صافی، گلپایگانی، عزالـدین زنجانی؛ مگر با فاصـله یک ذراع؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

ص:۹۵

۲ – حکم مسأله قبل را دارد؛ آیهٔ اللّه جوادی.

۳ – نماز باطل است: مگر ۵ متر فاصله باشد؛ آیهٔ اللّه فاضل و آیهٔ اللّه مکارم.

۴ – اگر به مقدار یک وجب فاصله باشد، مانعی ندارد؛ آیات عظام: خویی، تبریزی، خامنه‌ای و فیاض.

۵ – باید – بنابر احتیاط لازم – زن عقب‌تر از مرد بایستد، اقلا به مقداری که جای سجده او، برابرِ جای دو زانوی مرد در حال سجده باشد؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۶ – بنابراحتیاط واجب مکان نماز زن باید به گونه‌ای باشد که عرفاً عقب‌تر از مکان نماز مرد قلمداد شود وگرنه بنابر احتیاط نماز باطل است مگر با فاصله ۱۰ ذراع؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

۷ – بنابر احتیاط واجب باید جای سجده زن از جای ایستادن مرد کمی عقب‌تر باشد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

«۷۴»

حکم عاجز از قرائت صحیح

۱ – باید نماز را به هر ترتیبی که می‌تواند خودش به‌جا آورد و کافی است؛ و اگر ممکن است و می‌تواند با تلقین، نماز را صحیح بخواند، کسی را بگمارد که نماز را

ص:۹۶

به او تلقین کند؛ آیات عظام: امام‌خمینی، فاضل، نوری و مکارم ؛ و بنابر احتیاط نائب هم بگیرد؛ آیهٔ اللّه جوادی.

۲ - خودش به هر نحو می‌توانـد بخوانـد و بنـابر احتیاط نایب هم بگیرد؛ آیـهٔ اللّه خامنه‌ای؛ و نیز بنابر احتیاط با جماعت هم بخوانـد؛ آیات عظام: تبریزی، سبحانی، خویی و فیاض؛ و اگر متمکّن از تصحیح نباشد، آنچه بلد است کافی است: آیهٔ اللّه وحید.

۳ - اگر مقـدار زیادی از سورهٔ حمـد را بتوانـد به‌طور صـحیح بخوانـد، خوانـدن حمـد به همین صورت کافی است؛ و اگر نتواند، به احتیاط واجب مقداری از قرآن را که می‌تواند صحیح بخواند به آن اضافه کند و اگر نتواند تسبیح بگوید؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۴ - خودش بخوانـد و اگر بتوانـد، در مقام به جماعت بخوانـد، و در صورت عـدم امکان، عمل به وظیفهٔ روزانه کافی است؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۵ - خودش بخوانـد و به جمـاعت هم اقـامه نمایـد و اگر نـایب هم بگیرد بهتر و مطـابق بـا احتیـاط است؛ آیـهٔ اللّه صـافی و آیـهٔ اللّه گلپایگانی.

۶ - اگر می‌تواند باید طواف را به تأخیر بیندازد و

ص:۹۷

بعـد از تصـحیح قرائت، طواف کنـد و اگر تا آخرین فرصت یاد نگرفت طواف می‌کند و به صـحیح‌ترین قرائتی که می‌تواند - ولو با تلقین - می‌خواند و اگر ندانسـته بدون تأخیر طواف نمود اعمالش صـحیح است ولی باید بعد از تصحیح، نماز را دوباره بخواند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۷ - کسی که نمی‌تواند قرائت صحیح را یاد گیرد و تلقین هم میّسر نشود، باید یک‌بار خودش نماز بخواند و یک‌بار هم کسی را که نمازش صـحیح است نائب قرار دهد و می‌تواند به کسـی که دارای شـرائط امام جماعت است و قرائت او صحیح است و نماز طواف را می‌خواند اقتدا کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۸ - کسـی که امکان تصحیح برایش وجود ندارد مثل الکن، اگر به همان نحو بخواند صحیح است ولی اگر می‌توانسته تصحیح کند و مسامحه کرده و اکنون امکان تصـحیح برایش نیست، خودش نماز را بخوانـد و اگر امکان داشت کسـی هم به او تلقین کند و بنابر احتیاط واجب به جماعت نیز آن را اعاده کرده و نایب هم بگیرد؛ آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

۹ - اگر متمکن در تصحیح نباشد، آنچه می‌داند کفایت

ص:۹۸

می کند؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی ، و همچنین است اگر قدرت داشت ولی متوجه به خطای خود نبود و نماز خواند؛ و اگر متوجه شد و می‌تواند یا بگیرد ولو با تلقین، طواف را به تأخیر بیاندازد و اگر وقت تنگ است بنابراحتیاط واجب نایب هم بگیرد؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۷۵»

[قرائت غلط و انجام حج مستحب و عمرهٔ مفرده نیابی]

انجام حج مستحب نیابی و عمرهٔ مفرده استحبابی

نیابی توسط کسی که قرائتش

صحیح نیست

۱ – صحیح است؛ آیات عظام: سیستانی، صافی، فاضل فیاض، گلپایگانی، تبریزی و اردبیلی؛ جایز است به قصد رجا و امید مطلوبیت؛ شاهرودی.

۲ – صحیح است، ولی باید به وظیفه‌ای که در مسأله قبل گفته شد عمل کند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۳ – اگر تبرعی است صحیح است و اگر اجاره‌ای است با علم و رضایت مؤجر صحیح است؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۷۶»

بطلان نماز طواف

اشاره

کسی که نماز طوافش باطل بوده و با همین وضع تقصیر نموده، چه حکمی دارد؟ (با فرض عدم توجه به بطلان و

ص:۹۹

فرض توجه و فرض شک)

۱ – اگر نمی‌دانسته تقصیرش صحیح است ولی باید نماز را به طور صحیح دوباره بخواند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۲ – نماز طواف را اعاده می کند؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۳ – اگر نمی‌دانسته که نمازش باطل است، از احرام خارج شده و فقط نماز طواف را باید بخواند و اگر می‌دانسته تفصیلاتی هست به مناسک مراجعه شود؛ آیهٔ اللّه صافی.

۴ – نماز طواف را اعاده کند و به احتیاط واجب سعی و تقصیر را نیز اعاده کند؛ آیهٔ اللّه جوادی.

۵ – اگر باطل باشد چه جهلاً و چه سهواً و چه تقصیراً، هر وقت متوجه شد باید آن را بخواند و در فرض ترک عمدی، اعمال مترتبه صحیح است و فقط قضای آن را می‌خواند مانند ناسی ولی در فرض اخیر، احتیاط شدید در اعادهٔ حج در سال آینده است؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶ – در فرض جهل یا غفلت، فقط نماز را اعاده؛ و در فرض عمد، نماز و اعمال مترتبه را اعاده و کفاره تقصیر بی جا را می‌پردازد؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

۷ – تقصیر صحیح است؛ آیهٔ اللّه فیاض.

ص:۱۰۰

۸ – اگر با توجه به بطلان نماز تقصیر کند اثری نـدارد و حکم تارک اعمال را دارد و باید نماز و سـعی و تقصیر را اعاده کند و با خروج وقت عمره یا حج او باطل است و با فرض شک بعد از فراغ از نماز، اعمال صـحیح است و با فرض عدم توجه به بطلان نماز، اعمال انجام شده صحیح و فقط نماز را اعاده نماید؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۷۷»

حکم ظن در نماز طواف و سایر نمازها

حکم ظن در رکعات:

۱ – ظن در رکعات معتبر است؛ اکثر آیات عظام.

۲ – اگر در رکعات نماز طواف شک کند، به احتیاط واجب، اتمام و اعاده کند؛ آیهٔ اللّه مکارم.

۳ – شک در نماز واجب دو رکعتی اگر مستقر شد سبب بطلان آن نماز است و ظن در رکعات معتبر است؛ آیهٔ اللّه جوادی.

«۷۸»

حکم ظن در افعال نماز (همهٔ نمازها) :

۱ – معتبر است؛ آیات عظام: بهجت، صافی، جوادی، سبحانی، گلپایگانی، فاضل واردبیلی.

ص:۱۰۱

۲ – احتیاط شود؛ آیات عظام: امام خمینی، خامنه‌ای، شبیری زنجانی، مکارم و نوری.

۳ – حکم شک را دارد: آیات عظام: تبریزی، حکیم، خویی، سیستانی، شاهرودی و عزالدین زنجانی.

«۷۹»

جماعت در نماز طواف

۱ – در طواف واجب، مستحب است؛ آیهٔ اللّه بهجت؛ جایز است؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۲ – اقتدا جایز است ؛ آیهٔ اللّه خویی.

۳ – در غیر صحیح القراءه، احوط است ولی نباید به آن اکتفا شود؛ آیات عظام: تبریزی، سبحانی، سیستانی، صافی، گلپایگانی واردبیلی.

۴ – مشروعیّت آن محل اشکال است؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، حکیم، خامنه‌ای، فاضل، مکارم و نوری.

۵ – نماز طواف را نمی‌توان به جماعت خواند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

«۸۰»

ترک نماز طواف مستحبی

۱ – جایز است؛ آیات عظام: تبریزی، جوادی، شبیری زنجانی، سبحانی، سیستانی، صافی، گلپایگانی، عزالدین

ص:۱۰۲

زنجانی، فاضل، اردبیلی، نوری و (ظاهراً امام خمینی) .

۲ - اشکال دارد؛ آیهٔ اللّه بهجت و آیهٔ اللّه مکارم.

۳ - بهتر است نماز طواف مستحب را ترک نکند؛ آیهٔ اللّه حکیم؛ و اگر عمداً ترک کرد، اولی بلکه احوط آن است که هرجا که بتواند آن را بجا آورد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

ص:۱۰۳

سعی

۱ – مکان سعی

اشاره

«۸۱»

سعی از مسعای جدید

۱ - اگر ثابت شود که عرض مسعای جدید، در بین کوه صفا و مروه است، مانعی ندارد؛ وگرنه با رعایت اقرب فالاقرب به مسعای قدیم، سعی می‌کند؛ آیهٔ اللّه بهجت و آیهٔ اللّه صافی.

۲ - سعی در مسعای جدید مجزی است؛ آیات عظام:

جوادی، خامنه‌ای، سبحانی، فاضل، شاهرودی، عزالدین زنجانی، فیاض، مکارم، اردبیلی و نوری؛ ولی بهتر است از قسمت قدیمی صفا شروع کنند و از مسعای جدید به مروه بروند و در پایان دور هفتم نیز خود را به قسمت قدیمی مروه برسانند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۳ - اگر محرز شود سعی بین صفا و مروه است، مجزی است وگرنه بنابر احتیاط مجزی نیست، مگر در ۵ متر از مسعای جدید که محرز شده است؛ آیهٔ اللّه وحید.

ص:۱۰۴

۴ – اگر اطمینان پیدا کنند که کوه صفا و مروه تا مسعای جدید امتداد داشته است، سعی در آنجا مجزی است؛ آیهٔ اللّه سیستانی و آیهٔ اللّه تبریزی.

۵ – سعی در پنج متر از مسعای جدید از طرف راست محل اشکال است و در بقیه اشکال ندارد؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۸۲»

سعی در طبقهٔ زیرزمینی

سعی در طبقهٔ زیرزمینی با توجه به این‌که بین کوه صفا و مروه است، صحیح است.

«۸۳»

سعی از طبقه فوقانی

۱ – مجزی است؛ آیات عظام: بهجت، جوادی و فیاض.

۲ – در فرض مشقت و عذر جایز است؛ آیهٔ اللّه مکارم.

۳ – در فرض منع حکومت از سعی در پایین، سعی از بالا کافی است؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۴ – در طبقه دوم سعی صحیح نیست؛ اگر به علتی در طبقه پایین ممکن نشد، بنابر احتیاط واجب سعی را در طبقه دوم انجام دهد و نایب هم بگیرد؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۵ – مجزی نیست: سایر مراجع.

ص:۱۰۵

۲ - زمان سعی

اشاره

«۸۴»

تأخیر سعی تا فردا

۱ - با فرض تأخیر، اعاده طواف و نماز، لازم نیست؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، جوادی، حکیم، خامنه‌ای، فاضل، صافی، گلپایگانی، مکارم و نوری.

۲ - باید اعاده کند؛ آیة اللّه خویی و آیة اللّه فیاض.

۳ - بدون عذر بنابر احتیاط اعاده کند؛ آیات عظام: شبیری زنجانی، سیستانی و اردبیلی.

۴ - کسی که کمی قبل از طلوع فجر طواف کرده، می‌تواند سعی را تا اوایل روز به تاخیر بیاندازد؛ و در هر حال اگر بدون عذر، سعی را به تاخیر بیاندازد، طواف و نماز آن را قبل از سعی اعاده کند؛ آیة اللّه شبیری زنجانی.

۴ - بنابر احتیاط اعاده کند؛ آیة اللّه تبریزی و آیة اللّه شاهرودی.

۵ - باید طواف و نماز را نیز اعاده کند و اگر به خاطر بیماری یا خستگی این مقدار به تأخیر بیندازد، اشکال ندارد؛ و در این صورت اعاده طواف و نماز آن لازم نیست؛ آیة اللّه سبحانی.

ص:۱۰۶

«۸۵»

کسی که طواف را در شب انجام می‌دهد، تأخیر سعی

برای فردا و بعد از آن چه حکمی دارد؟

۱ – نمی‌شود تأخیر انداخت؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۲ – مجزی است؛ آیهٔ اللّه بهجت و آیهٔ اللّه جوادی.

۳ – اگر بدون عذر تأخیر انداخت، بنابر احتیاط طواف و نماز را اعاده کند؛ آیهٔ اللّه اردبیلی و آیهٔ اللّه سبحانی.

۴ – به مساله قبل مراجعه شود؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۵ – اگر طواف را در آخر شب انجام داده وسعی را در اول روز انجام دهد جایز است ؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶ – جایر نیست و موجب بطلان سعی می‌شود؛ آیهٔ اللّه فیاض.

۷ – می‌تواند سعی را تا شب به تأخیر بیندازد ولی تأخیر آن تا فردا جایز نیست مگر اینکه مضطر یا عاجز از انجام آن باشد، ولی در هر صورت مجزی است و اعاده طواف لازم نیست؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۳ – موالات و استراحت در سعی

اشاره

«۸۶»

موالات در سعی

۱ – در غیر شوط اول، معتبر نیست؛ آیات عظام: امام

ص:۱۰۷

خمینی، بهجت، خامنه‌ای، صافی و نوری.

۲ – بنابر احتیاط، لازم است؛ آیات عظام: تبریزی، خویی، سیستانی، سبحانی، فاضل واردبیلی.

۳ – موالات در سعی معتبر نیست؛ آیات عظام: گلپایگانی، شاهرودی و حکیم.

۴ – موالات عرفیه در سعی لازم است؛ آیات عظام: جوادی و عزالدین زنجانی و فیاض ؛ ولی قطع آن هنگام داخل شدن وقت نماز و انجام نماز مستحب است آیهٔ اللّه وحید.

۵ – در غیر موارد خاص، موالات در تمام اشواط سعی، معتبر است؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی و آیهٔ اللّه مکارم.

«۸۷»

نشستن در بین صفا و مروه در هنگام سعی

۱ – بدون عذر احوط ترک آن است؛ آیات عظام: بهجت، خویی و عزالدین زنجانی.

۲ – برای استراحت جایز است اگر جه احتیاط مستحب ترک آن است مگر به جهت خستگی طاقت فرسا و مشقت؛ آیهٔ اللّه وحید.

۳ – به حدی که ترک موالات نشود جایز است؛ آیات عظام: تبریزی، جوادی، سبحانی، سیستانی، فاضل، فیاض، مکارم و اردبیلی.

۴ – مطلقاً جایز است؛ آیات عظام: امام خمینی، حکیم،

ص:۱۰۸

خامنه‌ای، شاهرودی، صافی، گلپایگانی و نوری.

۵ - برای رفع خستگی جایز است و بدون عذر به قدری می‌تواند بنشیند که موالات از بین نرود؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۴ - احکام شک، خلل و قطع در سعی

اشاره

«۸۸»

زیاد کردن در سعی با فراموشی

زیاد کردن از روی فراموشی چه کمتر از یک شوط یا بیشتر، به صحت سعی ضرر نمی‌زند؛ همهٔ آیات عظام.

«۸۹»

زیاد کردن در سعی با جهل

۱ - به صحت سعی ضرر نمی‌زند؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، جوادی، حکیم، خامنه‌ای، خویی، شبیری زنجانی، سبحانی، شاهرودی، صافی، گلپایگانی، فیاض، وحید، مکارم و اردبیلی.

۲ - محل اشکال است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، فاضل و نوری.

۳ - جاهل قاصر صحیح است؛ امّا جاهل مقصّر، محل اشکال است؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۴ - در جهل قصوری ضرر نمی‌زند ولی در جهل

ص:۱۰۹

تقصیری احتیاط واجب در بطلان است و حکم طواف نیز همچنین است؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

«۹۰»

[ناقص بودن سعی و حکم اعاده تقصیر]

اگر بعد از تقصیرِ عمرهٔ تمتع، بفهمد سعی

ناقص بوده، آیا اعاده تقصیر لازم است؟

۱ - سعی را اتمام کند و اعاده تقصیر لازم نیست؛ آیات عظام: امام خمینی، فاضل و عزالدین زنجانی.

و بنابر احتیاط یک گاو کفاره بدهد؛ آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

کفاره یک گاو واجب است؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۲ - سعی را اتمام و تقصیر را اعاده کند؛ آیات عظام: بهجت، شاهرودی و وحید.

آیهٔ اللّه خویی و آیهٔ اللّه سبحانی: باید یک گاو هم کفاره بدهد.

۳ - سعی را اتمام و بنابر احتیاط تقصیر را اعاده کند؛ آیات عظام: تبریزی، صافی، گلپایگانی، مکارم.

آیهٔ اللّه سیستانی: همین نظر با این اضافه: احتیاطاً یک گاو کفاره بدهد.

۴ - سعی را اتمام و تقصیر را اعاده کند، مگر محرم به احرام حج شده باشد که اتمام سعی کافی است؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

ص:۱۱۰

۵ - بنابر احتیاط تقصیر را بعد از اتمام سعی اعاده کند؛ آیهٔ اللّه جوادی.

۶ - اگر مقدار نقص را بداند، کامل کند، وگرنه سعی را از اول بجا آورد و تقصیر کند؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۹۱»

قطع سعی و از سرگیری آن

۱ - از سرگیری سعی اشکال ندارد؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، خامنه‌ای، حکیم، صافی، گلپایگانی، فاضل، فیاض، مکارم و نوری.

۲ - با اعتقاد به جواز از سرگرفتن جایز است؛ آیهٔ اللّه خویی و آیهٔ اللّه تبریزی.

۳ - اشکال دارد؛ امام خمینی.

۴ - اگر بعد از فوت موالات باشد صحیح است وگرنه اشکال دارد؛ آیهٔ اللّه سبحانی و آیهٔ اللّه‌اردبیلی؛ مگر جاهل قاصر باشد؛ آیهٔ اللّه سیستانی و آیهٔ اللّه جوادی.

۵ - قطع سعی برای بر آوردن حاجت مومن اگر چه دعوت به طعام باشد، جایز است ولی در صورت قطع احتیاط واجب در اتمام و اعاده است و با انجام یک سعی به قصد اعم از تمام و اتمام محقق می‌شود ؛ آیهٔ اللّه وحید.

۶ - قطع سعی در غیر موارد خاص جایز نیست هر چند

ص:۱۱۱

اگر رها کند و از اول سعی نماید صحیح است؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۷ - قطع کردن سعی جایز است و باید از همان جایی که قطع کرده ادامه دهد و سعی را تمام کند و احتیاط مستحب آن است که اگر قطع قبل از رسیدن به نصف بود، آن سعی را کامل کند و دو مرتبه سعی کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

«۹۲»

[ادامهٔ سعی با شک و لحوق یقین]

اگر کسی با شک در عدد اشواط، سعی را

ادامه دهد سپس یقین به صحت پیدا نماید

۱ - سعی او صحیح است؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، خامنه‌ای، سیستانی و نوری.

۲ - باید اعاده کند؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۳ - بنابر احتیاط اعاده کند؛ آیات عظام: خویی، تبریزی و عزالدین زنجانی.

۴ - اگر به رجاء کشف حال ادامه داده صحیح است؛ آیات عظام: جوادی، حکیم، سبحانی، صافی، گلپایگانی، مکارم و اردبیلی.

۵ - بنابر احتیاط اعاده کند مگر آن که مطمئن باشد تا پایان سعی به حجّت شرعی (مانند شمارش همراهان) می‌رسد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

ص:۱۱۲

۶ - اگر در همان جا یقین پیدا کند، شک او ضرری به صحت سعی نمی‌رساند؛ ولی اگر در حال شک سعی کرد، سعی او باطل می‌شود علی‌الاظهر؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۷ - صحّت این سعی محل اشکال است و احتیاط واجب در اعاده است ؛ آیهٔ اللّه فاضل.

۸ - این مسأله تفصیلاتی دارد، به مناسک مراجعه شود؛ آیهٔ اللّه فیاض.

ص:۱۱۳

وقوفین

اشاره

«۹۳»

آیا حج‌گزار می‌تواند بعد از وقوف عرفات مستقیماً

به مشعر نرود - مثلاً به مکه برود - و

سپس به مشعر باز گردد؟

۱ - می‌تواند به مکه یا جای دیگر برود و برای وقوف باز گردد؛ آیات عظام: جوادی، حکیم، خامنه‌ای، صافی، سیستانی و فیاض.

۲ - بنابر احتیاط باید در مشعر بیتوته کند؛ آیات عظام:

بهجت، تبریزی، فاضل و اردبیلی.

۳ - باید به مشعر برود؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی مگر در حال ضرورت آیهٔ اللّه مکارم.

۴ - اگر شب عید وارد مشعر شود، نباید از آنجا کوچ کند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی؛ مگر معذور باشد؛ آیهٔ اللّه سبحانی و آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

ص:۱۱۴

۵ - باید مقداری از شب را در مشعر تا صبح بماند و از آن‌جا کوچ نکند تا آنکه بین الطلوعین نیز وقوف کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

«۹۴»

بیتوتهٔ شب تا طلوع فجر

۱ - بیتوته شب دهم تا طلوع فجر، در مشعر بنابر احتیاط واجب، لازم است؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، سبحانی، بهجت، تبریزی، خویی، خامنه‌ای، فاضل، مکارم، اردبیلی و نوری.

۲ - واجب است؛ آیات عظام: حکیم، صافی و گلپایگانی.

۳ - هر گاه از عرفات کوچ کند، احوط و اولی آن است که مقداری از شب عید را در مزدلفه بماند؛ آیهٔ اللّه وحید.

۴ - بودن مقداری از آن و بین الطلوعین واجب است؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۵ - بیتوته در مشعر مطابق احتیاط استحبابی است هرچند اگر شب عید وارد مشعر شد نباید از آنجا کوچ کند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۶ - باید مقداری از شب تا اذان صبح بیتوته کند و بنابر احتیاط واجب این عمل باید همراه نیت و قصد قربت

ص:۱۱۵

باشد و پس از اذان صبح تا طلوع آفتاب در آنجا بانیت و قصد قربت توقف نماید؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۷ – رکن بین الطلوعین است و بیتوته شب واجب است و ترک آن معصیت، ولی حج صحیح است؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۸ – علی الاظهر واجب نیست؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۹۵»

آیا افرادی که مجاز هستند شبانه از مشعر به منی

بروند باید تا نیمه شب صبر کنند یا می‌توانند

قبل از نیمه شب حرکت کنند؟

۱ – بنابر احتیاط واجب بعد از نیمه شب حرکت کنند؛ امام خمینی.

۲ – صبر کردن واجب نیست و می‌توانند قبل از نیمه شب حرکت کنند؛ آیات عظام: بهجت، خامنه‌ای، سیستانی، وحید، شبیری زنجانی؛ نوری، اردبیلی، صافی، گلپایگانی؛ فاضل، مکارم.

«۹۶»

آیا خدمه‌ای که شبانه به منی رفته‌اند، باید برای

درک وقوف، به مشعر بازگردند؟

۱ – در صورت امکان باید برگردند؛ آیات عظام: تبریزی،

ص:۱۱۶

خامنه‌ای، شبیری زنجانی، صافی، فاضل و اردبیلی؛ ولی اگر برنگردند حجشان باطل نیست آیهٔ اللّه بهجت و آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۲ - لازم نیست بازگردند، آیات عظام: سیستانی، مکارم، نوری و حکیم. اگر اصل وقوف در مشعر را هر چند اندک، درک کرده باشند؛ آیهٔ اللّه جوادی.

۳ - باید برگردند و مقداری از شب تا صبح و همچنان بین الطلوعین را درک کنند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۴ - اگر افراد معذور نیازی به وجود آنها نداشته باشند، بنابر احتیاط باید برگردند ولی اگر برنگردند حج آنها باطل نیست؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۵ - باید بازگردند؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۹۷»

کسی که وقوف شبانه را در مشعر درک کرده اگر عمداً

وقوف بین الطلوعین را ترک کند

(با فرض درک وقوف عرفات)

۱ - حج او صحیح است؛ آیات عظام: بهجت، جوادی، شبیری زنجانی، سیستانی، صافی، گلپایگانی، مکارم. ولی گناه کرده و باید یک شتر کفاره بدهد؛ و اگر جاهل به

ص:۱۱۷

حکم باشد، یک گوسفند کفاره دارد؛ آیهٔ اللّه فیاض.

جهت حکم کفاره و تفصیل مطلب به مناسک مراجعه شود.

۲ - بنابر احتیاط حج را اعاده کند ؛ امام خمینی و آیهٔ اللّه نوری.

۳ - باید حج را اعاده کند آیهٔ اللّه فاضل مگر در صورت جهل و عدم امکان عود؛ آیهٔ اللّه خویی ؛ و یک گوسفند کفاره بدهد؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۴ - باید حج را اعاده کند مگر در صورت جهل؛ آیات عظام: سبحانی، شاهرودی و عزالدین زنجانی.

۵ - اگر معذور نبوده، بنابر احتیاط واجب اعمال حج را به نیت اعم از حج تمتع و عمرهٔ مفرده بجا آورد و در سال بعد چنانچه شرایط استطاعت را دارا باشد، یا حج از قبل بر او مستقر شده باشد، آن را اعاده کند؛ آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

۶ - واجب است قبل از فجر برگردد والاـ بعد از فجر برگردد؛ و اگر برنگشت، در صورتی که وقوف در مشعر را نیت کرده باشد، حج وی صحیح است و باید گوسفندی کفاره دهد و حکم جاهل و ناسی بنابر احتیاط واجب همین است؛ آیهٔ اللّه حکیم.

ص:۱۱۸

ص:۱۱۹

اعمال منی

اشاره

«۹۸»

[عدم رعایت ترتیب بدون عمد]

اگر کسی بدون عمد، ترتیب بین اعمال منی را رعایت نکند، چه حکمی دارد؟

خلاف ترتیب در صورت غفلت و سهو و جهل، نیاز به اعاده ندارد؛ همه مراجع.

«۹۹»

[عدم رعایت ترتیب عمداً]

اگر کسی عمداً ترتیب بین اعمال منی را
رعایت نکند، چه حکمی دارد؟

۱ - بنابر احتیاط ترتیب لازم است ولی تخلف عمدی اعاده ندارد؛ آیات عظام: بهجت، جوادی و عزالدین زنجانی.

آیهٔ اللّه خامنه‌ای و آیهٔ اللّه مکارم همین نظر بنابر فتوی.

۲ - بنابر احتیاط ترتیب لازم است و تخلف عمدی بنابر احتیاط باید ترک شود؛ آیات عظام: امام خمینی، فاضل، نوری و صافی.

و یک گوسفند کفاره بدهد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۳ - بنابر احتیاط واجب ذبح بعد از رمی باشد و بنابر

ص:۱۲۰

احتیاط حلق و تقصیر بعد از آن؛ آیهٔ اللّه تبریزی و آیهٔ اللّه خویی.

۴ - می‌تواند قبل از ذبح حلق یا تقصیر کند اگر قربانی را در منی و در جایی که ذبح و قربانی در آن مجزی است، تهیه کرده باشد؛ آیهٔ اللّه سیستانی ؛ و در غیر این صورت محل اشکال است؛ مگر برای معذورینی که می‌توانند شبانه به منی بروند که می‌توانند بعد از توکیل در ذبح، حلق یا تقصیر کنند؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۵ - در صورت علم و عمد و امکان باید اعاده کند؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی و آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

۶ - از روی علم و عمد باشد اعاده دارد و به سبب فراموشی یا جهل باشد اعاده ندارد؛ آیهٔ اللّه سبحانی و آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۷ - بنابر احتیاط استحبابی اعاده نماید؛ آیهٔ اللّه فیاض.

ص:۱۲۱

۱- رمی

۱- مکان رمی

اشاره

«۱۰۰»

رمی جمرهٔ جدید

۱ - اگر مکان سابق معلوم نیست و با سؤال نیز معلوم نشود، اشکال ندارد؛ آیات عظام: بهجت، جوادی و سبحانی.

۲ - اگر می‌توانـد بـدون عسـر و مشـقّت، بـه آنچـه در محـلّ سـتون قبلی قرار دارد رمی کنـد، واجب است به آن رمی نمایـد. و اگر جستجو از محل آن و رمی به آن مستلزم عسر و مشقّت است به هر نقطه‌ی آن دیوار رمی کند مجزی است؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای ؛ در این صورت وسط دیوار جدید را که مشتمل بر ستون سابق است، رمی کنند؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۳ - اگر دیوار موجود، مشتمل بر ستون سابق باشد و تشخیص آن هرچند به کمک اهل خبره قبل از رمی میسور باشد، بنابر احتیاط واجب باید همان قسمت را رمی کنند و اگر میسور نباشد، به احتیاط واجب، باید رمی را تکرار کنند، مگر مقداری که مستلزم حرج

ص:۱۲۲

یا ضرر است؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۴ – رمی جمرهٔ جدید کفایت می‌کند؛ آیات عظام: شبیری زنجانی، فاضل، فیاض و نوری ؛ ولی مهما امکن، احوط و اولی مراعات رمی به حدود ستون قبلی است؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی و آیهٔ اللّه صافی.

۵ – پرتاب سنگ به آن حوضچه، هر چند بزرگتر از سابق شده است کافی است، و اگر بر دیوار مزبور بزنند تا در حوضچه بیفتد آن هم کفایت می‌کند؛ آیهٔ اللّه مکارم و آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۶ – ظاهراً وسط آن همان جای سابق است، به هر حال باید محل سابق را رمی کند؛ و اگر ممکن نشد الاقرب فالاقرب؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۷ – کافی است مگر در قسمتی از جمرهٔ عقبه که خارج منی واقع شده است؛ آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

۸ – می‌تواند وسط دیوار را بدون دقت رمی نماید و احتیاط واجب آن است که از قسمت قدیم زیاد دور نباشد؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۱۰۱»

رمی جمرات از طبقهٔ دوم

۱ – جایز و کافی است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، بهجت، جوادی، خامنه‌ای، سبحانی، شبیری زنجانی، فاضل، فیاض،

ص:۱۲۳

اردبیلی و نوری.

۲ – کفایت نمودن رمی مقداری که بر جمرهٔ سابق اضافه نموده‌اند، محل اشکال است و اگر از رمی مقدار سابق متمکن نباشد، زیادی را خودش رمی کند و برای رمی مقدار سابق نایب بگیرد، و در این امر، میان عالم و جاهل و ناسی فرقی نیست؛ آیات عظام: خویی، سیستانی، وحید و تبریزی.

۳ – خلاف احتیاط است؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی و آیهٔ اللّه صافی، مگر بتواند قسمت اصلی را رمی کند؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۴ – هنگام ازدحام جمعیت جایز است؛ آیهٔ اللّه مکارم.

۵ – کفایت نمی‌کند مگر آنکه امکان داشته باشد که از بالا به پائین و محل سابق رمی کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶ – چنانچه به طبقه هم کف ریخته شود، کافی است؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۲ – رمی شبانه

اشاره

«۱۰۲»

چه کسانی می‌توانند جمرهٔ عقبه را در شب

رمی نمایند؟

۱ – زنان و کسانی که از رمی در روز عذر دارند می‌توانند در هر وقت شب، شب قبل یا شب بعد، رمی کنند؛

ص:۱۲۴

آیات عظام: امام‌خمینی، جوادی، خامنه‌ای، صافی، فاضل و نوری ؛ شب قبل از آن روز؛ آیات عظام: تبریزی و خویی.

۲ - زنان و پیران و نیز کسانی که روزها گرفتار کار حجاج هستند می‌توانند در شب رمی کنند و فرق نمی‌کند در شب قبل یا بعد؛ آیهٔ اللّه مکارم.

۳ - جایز است با عذر در شب مقدّم یا علم به عدم تمکن در روز؛ اما شب موخّر، با علم به تمکن از قضای رمی در روز بعد، احوط تأخیر قضا است تا طلوع آفتاب ؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۴ - کسانی که از ماندن شب در مشعر معذور بودند - مانند زنان و پیران و بیماران - می‌توانند همان شب عید رمی کنند؛ و اما پرستاران و همراهان آنان، باید روز رمی کنند، مگر اینکه آنها نیاز به همراهی در طول روز داشته باشند؛ اما رمی در شب بعد، کافی نیست و معذور باید نایب بگیرد، مگر چوپانان و برخی دیگر که در مناسک ذکر شده است؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۵ - بانوان و کسانی که رمی در روز برای آنها مشقت شدید دارد و فرد ضعیفی که رمی در روز برای او مشقت دارد، می‌توانند شب عید رمی کنند و کسانی که نمی‌توانند در روز رمی کنند یا به جهتی مانند خوفِ خطر یا ضررِ اساسی، رمی در روز برای آنها جایز نیست،

ص:۱۲۵

باید شب عید رمی کنند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۶ - اگر در روز نمی‌تواند، شب قبل رمی کند و در شب بعدی احتیاطاً رمی نکند، و اگر شب قبل نتواند و در روز نیز عاجز است نایب بگیرد؛ آیهٔ اللّهاردبیلی.

۷ - زنان و پیران و کسانی که روزها گرفتار کار حجاج هستند و نیز کسی که به جهت ازدحام قادر به رمی نیست، می‌توانند در شب همان روز رمی کنند؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۸ - بانوان و کسانی که معذورند، می‌توانند شب عید قربان رمی کنند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۹ - کلیه افرادی که مجازند شبانه به منی بروند، می‌توانند پس از نیمه شب رمی کنند؛ آیهٔ اللّه حکیم و آیهٔ اللّه سبحانی.

(به واسطه عذر)

۱۰ - کسی که نمی‌تواند در روز، جمرهٔ عقبه را رمی کنند، می‌تواند در شب قبل از آن روز، جمرهٔ عقبه را رمی کند؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۱۰۳»

چه افرادی می‌توانند جمرات سه گانه را

در شب رمی کنند؟

۱ - با عذر مانند ترس از جمعیّت و مریضی و. . . جایز است شب آن روز یا شب بعد؛ آیات عظام: امام خمینی،

ص:۱۲۶

جوادی، گلپایگانی، صافی، خامنه‌ای، فاضل، مکارم و نوری.

۲ – با فرض وجود عذر در شب مقدّم انجام دهند؛ آیات عظام: سبحانی، وحید، حکیم، تبریزی، خویی، شبیری زنجانی و عزالدین زنجانی.

۳ – زنان مانند دیگران جایز نیست در شب رمی کنند و باید در روز باشد و اگر در روز بر خود بترسد حق دارد برای رمی نائب بگیرد ولی مریض و چوپان و کسی که از ازدحام بر خود می‌ترسد، جایز است شب قبل، رمی کنند؛ و اگر نتواند هر شب برای روز بعد رمی کند، می‌تواند همه رمی‌ها را یک شب انجام دهد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۴ – به مسأله قبل مراجعه شود؛ آیهٔ اللّه بهجت و آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

۵ – زنان، پیرمردان، مریض‌ها و معذورینی که نمی‌توانند در روز به خاطر کثرت جمعیت رمی کنند، می‌توانند شب یازدهم و دوازدهم رمی کنند؛ آیهٔ اللّه فیاض.

تذکر: برخی از مراجع جمع رمی سه روز را در یک شب در صورت عذر جایز دانسته‌اند؛ مراجعه شود.

«۱۰۴»

منظور از شب در رمی روز عید

۱ – منظور شب قبل است؛ آیات عظام: تبریزی، شبیری

ص:۱۲۷

زنجانی، گلپایگانی، صافی شاهرودی، حکیم، فیاض و اردبیلی؛ و شب بعد کافی نیست مگر برای افرادی که استثنا شده‌اند؛ آیات عظام: بهجت، خامنه‌ای، تبریزی، سبحانی، سیستانی و عزالدین زنجانی.

۲ - معذورین می‌توانند شب عید یا شب بعد از آن رمی کنند؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، فاضل، مکارم و نوری.

«۱۰۵»

منظور از شب در رمی روز یازدهم

و دوازدهم

۱- جایز است شب آن روز یا شب بعد؛ آیات عظام: امام خمینی، گلپایگانی، جوادی، خامنه‌ای، صافی، فاضل، نوری و مکارم.

۲ - منظور شب قبل از آن روز است؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، حکیم، خویی، شبیری زنجانی، سبحانی، سیستانی، شاهرودی، عزالدین زنجانی، فیاض و اردبیلی.

«۱۰۶»

افرادی که نمی‌توانند جمرات را در روز رمی کنند، آیا

باید در صورت امکان، در شب رمی کنند، یا

باید برای رمی در روز، نایب بگیرند؟

۱ - افرادی که از رمی در روز معذورند، باید شب رمی

ص:۱۲۸

کنند؛ آیات عظام: بهجت، جوادی، صافی و گلپایگانی.

۲ - اگر از رمی در روز معذورند باید شب قبل رمی کنند؛ آیات عظام: شبیری زنجانی، تبریزی، اردبیلی، عزالدین زنجانی و فیاض.

۳ - اگر می‌توانـد در شـب رمی نمایـد، جـایز نیست نـایب بگیرد و بایـد خـودش در شب پیش و یـا شب بعـد، رمی نمایـد؛ آیـة اللّه خامنه‌ای.

۴ - بنابر احتیاط شب رمی کنند؛ آیة اللّه فاضل و آیة اللّه مکارم.

۵ - باید نایب بگیرد و نمی‌تواند در شب رمی کند مگر چوپانان و کسانی که از ماندن روز در منی معذور باشند؛ آیة اللّه سیستانی.

۶ - مخیّر هستند بین رمی در شب و استنابه؛ امام خمینی و آیة اللّه نوری.

۷ - باید در روز رمی کنند و اگر نتوانستند؛ باید نائب بگیرند مگر چوپان و مریض و کسـی که برخود می‌ترسد که در این صورت، در شب قبل می‌توانند رمی کنند؛ آیة اللّه شاهرودی.

۸ - باید شب قبل رمی کنند؛ و اگر رمی در شب هم برای آنها حرجی است، باید نائب بگیرند که در روز رمی کند؛

ص:۱۲۹

آیهٔ اللّه سبحانی و آیهٔ اللّه حکیم.

«۱۰۷»

معذورینی که شبانه به منی می‌آیند و قادر بر رمی

شبانه نیستند، آیا می‌توانند کسی را نایب

قرار دهند که همان شب برای آن‌ها رمی

کند، یا باید کسی را نایب کنند که

در روز رمی نماید؟

۱- رمی نایب در شب هم مانعی ندارد؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۲- باید نایبشان در روز رمی کند؛ آیات عظام: شاهرودی، شبیری زنجانی، تبریزی، حکیم، صافی فاضل، سبحانی، اردبیلی، عزالدین زنجانی و نوری.

«۱۰۸»

ترک عمدی رمیِ روزانه

رمی جمرات ثلاث در شب، به معذورین اختصاص دارد و افرادی که رمی در روز را عمداً ترک کرده‌اند، و جزو معذورین نبوده‌اند، باید روز بعد قضای آن را بجا آورند.

«۱۰۹»

ترک رمی

ترک رمی جمرات ثلاث:

اگر کسی رمی جمرات را حتی عمداً ترک کند، معصیت کرده ولی به صحت حج او ضرر نمی‌زند؛ آیات عظام؛

ص: ۱۳۰

ولی احوط آن است که سال بعد قضای آن را بجا آورد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

ترک رمی جمرهٔ عقبه:

۱ - اگر کسی رمی جمرهٔ عقبه را در روز عید عمداً ترک کند، به ترتیب اخلال وارد کرده که طبق فتوای آیات عظام: تبریزی، خویی، گلپایگانی و اردبیلی؛ در صورت اخلال باید اعاده کند و برخی آیات عظام احتیاط نموده‌اند که گذشت.

۲ - اعاده لازم نیست ؛ آیهٔ اللّه جوادی.

۳ - اخلال به ترتیب از روی علم و عمد اعاده دارد و به سبب فراموشی و جهل اعاده ندارد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی و آیهٔ اللّه سبحانی.

۴ - اگر عمداً رمی جمره عقبه را در روز عید ترک کند، بعید نیست حج او باطل شود، لذا احتیاطاً روز بعد قضاء کند و اعمال مترّتبه را اعاده کند و اگر حجهٔ الاسلام است، احتیاطاً سال بعد حج را اعاده کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۵ - اگر عمداً ترک کنند حج باطل است در غیر این صورت باطل نیست و در سال بعد قضای آن را انجام می‌دهد ولو به نیابت؛ آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۶ - اگر عمداً انجام ندهد، باید در روز بعد قضا کند؛ و اگر

ص:۱۳۱

ترک کرد، بنابر احتیاط واجب در ایام تشریق رمی نماید و بنابر احتیاط اگر طواف را در ایام تشریق انجام داده و بعد در ایام تشریق جمره عقبه را رمی کند، باید طواف را اعاده نماید؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۱۱۰»

شک در عدد رمی قبل از ذبح

۱ - بنابر احتیاط در شک در نقیصه، تدارک کند؛ امام خمینی.

۲ - بعد از انصراف از رمی، به شک مطلقا توجه نکند؛ آیات عظام: بهجت، حکیم، سیستانی، عزالدین زنجانی؛ به شرط انتقال به عمل دیگر و صدق فراغ؛ آیهٔ اللّه اردبیلی و آیهٔ اللّه جوادی.

۳ - اگر از رمی منصرف شده و مشغول کاری که متعارفاً بعد از رمی انجام می‌دهد شد و احتمال بدهد هنگام عمل به رعایت عدد توجه داشته اعتنا نکند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۴ - اظهر آن است که باید تدارک کند مگر آنکه ذبح کرده باشد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۵ - بعد از دخول در واجب دیگر یا دخول در شب اعتنا نکند؛ آیهٔ اللّه فیاض.

ص:۱۳۲

«۱۱۱»

آیا رمی از طرف معذورین، نیاز به اذن ایشان دارد؟

۱ - اگر دیگران از رفع عذر معذور، مأیوس باشند، می‌توانند رمی کنند و اذن لازم نیست؛ و اگر نتواند اذن بدهد، اذن معتبر نیست؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، فاضل، نوری؛ اذن لازم نیست اگر می‌دانند منوب عنه راضی است؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۲ - باید اذن بگیرند مگر در مغمی علیه و مانند آن آیات عظام: تبریزی، خویی، گلپایگانی، عزالدین زنجانی و اردبیلی ؛ ولی اگر خودشان بعد از رمی نایب قدرت پیدا نمودند، بنابر احتیاط واجب اعاده نمایند؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۳ - معذور باید نایب بگیرد و کسی که قادر به نایب گرفتن نیست ولیّ یا هر کس دیگر به جای او رمی کند ؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۴ - بدون اذن مشکل است؛ آیهٔ اللّه مکارم.

۵ - در نیابت رمی از معذور واقعی، اذن لازم نیست؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۶ - هرگاه کسی به گونه‌ای مریض است که نمی‌توان از او اذن گرفت و رمی کرد، در این صورت اذن گرفتن ساقط است و باید مسئولین کاروان و یا همراهانش از طرف او رمی کنند؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۷ - باید اذن بگیرند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی و آیهٔ اللّه فیاض.

ص:۱۳۳

۲- قربانی

اشاره

«۱۱۲»

تقسیم قربانی

۱ - بنابر احتیاط مستحب تثلیث نماید؛ آیات عظام:

امام‌خمینی، جوادی، حکیم و فاضل.

۲ - بنابر احتیاط واجب؛ هر چند تثلیث لازم نیست به سه قسمت مساوی باشد و عمل به احتیاط به مثل توسیط فقیر یا استیکال او ممکن است؛ و با عدم امکان، تکلیف ساقط است؛ آیة اللّه بهجت.

۳ - اقوی آن است که یک سوم قربانی به فقیر مومن صدقه داده شود و احتیاط واجب آن است که یک سوم دیگر آن به مومنین هدیه داده شود و مقداری از آن را خود حاجی بخورد و می‌تواند یک سوم آن را برای خودش بردارد و. . . ؛ آیة اللّه وحید.

۴ - بنابر احتیاط واجب؛ و می‌تواند از فقیر و مؤمن

ص:۱۳۴

وکالت بگیرد و در صورتی که در منی امکان تقسیم نیست، اخذ وکالت لازم است و ترک آن با امکان، بنابر احتیاط موجب ضمان است؛ آیهٔ اللّه تبریزی و آیهٔ اللّه خویی.

۵- واجب است و می‌تواند از فقیر و مؤمن وکالت در قبول و اعراض بگیرد و بعد از ذبح از طرف آنها قبول و اعراض نماید؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی و آیهٔ اللّه صافی.

۶ - واجب نیست، ولی واجب است مقداری را به فقرا بدهند؛ آیهٔ اللّه مکارم.

۷ - در وضع فعلی تکلیفی دربارهٔ تثلیث ندارد؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای و آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۸ - واجب است لااقل ثلث آن را به فقیری که در حرم حضور دارد صدقه بدهند و می‌تواند از او وکالت گرفته از طرفش تحویل بگیرد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۹ - واجب است قسمتی از قربانی را به مؤمن فقیر یا وکیل او بدهد و به احتیاط واجب قسمتی از آن را به یک مؤمن اگر چه فقیر نباشد، یا وکیل او هدیه بدهد، و احتیاط مستحب این است که قسمتی از گوشت قربانی خود را بخورد و احتیاط مستحب آن است که آنچه را که

ص:۱۳۵

به فقیر یا مؤمن می‌دهد، هر یکی ثلث گوسفند باشد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۱۰ – در مورد صدقه و هدیه احتیاط ترک نشود و چنانچه امکان نداشت تکلیف ساقط است ولی اگر بتواند از فقیر مؤمن برای قبول صدقه و از مؤمن برای قبول هدیه وکالت بگیرد و از طرف آنها قبول و اعراض نماید بنابر احتیاط واجب باید این کار را بکند؛ آیهٔ اللّهاردبیلی.

۱۱ – خوردن و هدیه واجب نیست ولی در مورد صدقه، احتیاط ترک نشود و می‌تواند از فقیر وکالت در قبول و اعراض بگیرد؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۱۲ – اگر فقیری در منی پیدا شود، واجب است مقداری از آن را به فقیر دهد و خود و خانواده و عیالش هم می‌توانند از گوشت قربانی بخورند؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۱۱۳»

ذبح در شب

۱ – تأخیر ذبح از روز عید عمداً علی‌الاحوط جایز نیست ولی اگر تأخیر شد، ذبح در شب کفایت می‌کند؛ آیات عظام: امام‌خمینی، بهجت و نوری.

ص:۱۳۶

۲ - بنابر احوط در شب یازدهم جایز نیست و اگر در روز دهم ذبح نکرد، روز یازدهم کافی است؛ آیات عظام: جوادی، گلپایگانی و صافی.

۳ - کافی نیست، مگر برای خائف؛ آیات عظام: خویی، شبیری زنجانی، فاضل، سیستانی، وحید، عزالدین زنجانی.

آیهٔ اللّه اردبیلی: همین نظر بنابر احتیاط.

۴ - اگر به جهت عذر در روز عید انجام ندهد، بنابر احتیاط واجب در ایام تشریق و اگر نشد در بقیهٔ ذیحجه ذبح نماید و تفاوتی بین شب و روز ندارد؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۵ - تأخیر تا روز سیزدهم جایز است؛ آیهٔ اللّه مکارم.

۶ - ذبح در شب مجزی نیست؛ و اگر نتوانست در روز عید قربانی کند و تأخیر به خاطر حرج باشد، روز عید حلق یا تقصیر می‌کند و روز یازدهم قربانی می‌کند؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۷ - اگر فردی روز دهم نتوانست قربانی کند در شب نمی‌تواند این کار را انجام دهد بلکه باید به روز بعد موکول کند؛ آیهٔ اللّه حکیم و آیهٔ اللّه سبحانی.

۸ - تأخیر از روز عید قربان جایز نیست؛ ولی اگر تا آخر

ص:۱۳۷

ذی الحجهٔ تأخیر کرد گناه کرده ولی قربانی صحیح است و ذبح در شب جایز نیست؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

«۱۱۴»

تأخیر ذبح از روز عید

۱ - بنابر احتیاط واجب جایز نیست؛ آیات عظام: سبحانی، امام‌خمینی، خویی، تبریزی، خامنه‌ای، گلپایگانی، صافی، فاضل، فیاض و نوری.

۲ - در روز عید واجب است، ولی اگر تأخیر انداخت، در بقیهٔ ذی‌الحجه مجزی است؛ آیهٔ اللّه بهجت ؛ ولی بنابراحتیاط واجب در هر روزی که از ایام تشریق ممکن شد تأخیر نیاندازد؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۳ - بنابر احتیاط مستحب تأخیر نیندازد؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی و آیهٔ اللّه صافی ؛ و می‌تواند در روزهای تشریق هم قربانی کند؛ آیات عظام: جوادی، سیستانی و وحید.

۴ - تأخیر تا روز سیزدهم جایز است؛ آیهٔ اللّه مکارم ؛ تا پایان روز دوازدهم؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی و آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

۵ - تأخیر از روز عیدقربان بدون عذر جایز نیست؛ ولی اگر تأخیر کرد تا پایان ذی‌الحجه عمل او صحیح است گرچه گناه کرده است؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

ص:۱۳۸

«۱۱۵»

نیت ذبح در فرض توکیل

۱ - نیت وکیل کافی است و خود شخص احتیاطاً نیت کند؛ آیات عظام: امام خمینی، جوادی، خامنه‌ای، سیستانی، فاضل و نوری.

۲ - نیت وکیل و خود حاجی هر کدام کافی است؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۳ - خود حاجی باید نیت کند؛ آیات عظام: تبریزی، خویی، فیاض و مکارم.

۴ - هر دو باید نیت کنند؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی.

۵ - اگر ذابح نایب از حاجی باشد، باید نیت انجام مناسک کند؛ و اگر چنانچه متعارف است تنها متصدی ذبح باشد، باید خود حاجی قصد کند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی و آیهٔ اللّه سبحانی.

۶ - اگر خود حاجی ذبح می‌کند باید خودش نیت کند و اگر دیگری را نائب کرده، اظهر آن است که نیت نائب، کافی است، ولی از طرف منوب عنه نیت کند و احتیاط مستحب آن است که هر دو نیت کنند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۷ - نیت را باید حاجی انجام دهد و اگر حاجی هنگام

ص:۱۳۹

ذبح حضور نداشته باشد احتیاط این است که ذابح نیز نیت کند؛ آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

۸ - موکل هنگام وکالت، باید قصد وکالت در قربانی نماید، و بنابر احتیاط واجب قصد قربت نیز کند؛ بلکه مباشر بنابر احتیاط واجب ولو اجمالاً، نیت کند؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۱۱۶»

ایمان ذابح

۱ - احتیاط واجب مؤمن بودن ذابح است، بلکه خالی از قوت نیست؛ امام‌خمینی.

۲ - ایمان در صورتی شرط است که ذابح را در انجام قربانی نایب کرده باشد و اگر خصوص ذبح را خواسته باشد، ایمان لازم نیست، ولی خودش باید نیت کند؛ یعنی قصد قربانی و قربت را داشته باشد؛ آیات عظام:

جوادی، خامنه‌ای، سبحانی، فاضل و نوری.

۳ - ایمان در ذابح شرط نیست و اسلام کافی است؛ آیات عظام: گلپایگانی، بهجت، تبریزی، خویی، شبیری زنجانی، حکیم، سیستانی، شاهرودی، صافی، فیاض، وحید، عزالدین زنجانی، مکارم و اردبیلی.

ص:۱۴۰

۳- حلق و تقصیر

اشاره

«۱۱۷»

حلق در سفر اول برای مردان

۱ - به احتیاط واجب باید حلق کند؛ آیات عظام:

امام‌خمینی، جوادی، گلپایگانی، خامنه‌ای، سیستانی، شاهرودی و صافی.

۲ - تقصیر جایز است و حلق، مستحب و افضل است؛ آیات عظام: بهجت، خویی، تبریزی، عزالدین زنجانی، فاضل، فیاض، مکارم، وحید و نوری.

۳ - بر مردی که حجهٔ الاسلام خود را انجام می‌دهد، واجب است، گرچه سفر اول او نباشد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۴ - صروره یعنی کسی که برای اولین بار به حج می‌رود اعم از حجهٔالاسلام یا حج مستحبی و یا نیابی باید حلق کند و همچنین کسی که قبلًا حج مستحبی یا نیابی انجام داده و حلق کرده ولی الان حجهٔالاسلام انجام می‌دهد، باید حلق کند؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

ص:۱۴۱

۵ – واجب است؛ آیهٔ اللّهاردبیلی.

۶ – حلق در حق صروره متعیّن است؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۱۱۸»

حلق و تقصیر در شب

۱ – مجزی است؛ آیات عظام: امام‌خمینی، بهجت، سیستانی، نوری، شبیری زنجانی واردبیلی.

۲ – بنابر احتیاط در روز عید باشد، اگر بجا نیاورد شب یازدهم یا مابعد آن بجا آورد؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۳ – بنابر احتیاط واجب در روز باشد؛ آیات عظام: مکارم، خویی، تبریزی و حکیم ؛ و اگر در روز عید ترک نمود، روز یازدهم باید حلق کند؛ آیات عظام: جوادی، گلپایگانی و صافی.

۴ – اگر شخصی شب یازدهم ذی‌الحجهٔ حلق یا تقصیر کند روز یازدهم احتیاطاً باید آن را تکرار کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۵ – حلق و تقصیر در شب مجزی نیست؛ آیات عظام:

سبحانی، عزالدین زنجانی و فیاض.

«۱۱۹»

تأخیر حلق از روز عید

۱ – زمان آن بنابر احتیاط روز عید است و تأخیر تا آخر

ص:۱۴۲

ایام تشریق جایز است ؛ آیات عظام: امام‌خمینی، جوادی، فاضل، مکارم، صافی و اردبیلی.

۲ - احتیاط مستحب عدم تأخیر است؛ آیات عظام:

سیستانی، وحید و حکیم.

۳ - احتیـاط واجب عـدم تـأخیر است؛ آیـات عظـام: وحیـد، نوری، خامنه‌ای ؛ و در صورت تأخیر، تا آخر ذی‌حجه وقت دارد؛ آیات عظام: تبریزی، خویی، عزالدین زنجانی و فیاض.

۴ - تأخیر تا زمانی که بتواند قبل از پایان ذی‌حجه اعمال مکه را بجا آورد مانعی ندارد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۵ - بایـد حلق در روز عیـد قربان باشـد و اگر قربانی کردن در روز عیـد در منی ممکن نباشـد ولی بعـد از روز عید امکان آن فراهم می‌شود بایـد حلق یا تقصـیر را در همان روز عیـد قربان در منی انجام دهـد و احتیاط مسـتحب آن است که بعد از قربانی نیز تقصـیر کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶ - احتیـاط لازم عـدم تأخیر است البته اگر کسـی به علتی قربانی را از روز عیـد به تأخیر انـداخت بایـد حق و تقصـیر رانیز به تأخیر بیاندازد، تاپس از قربانی انجام دهد، ولی تأخیر حلق و تقصیر، باید از غروب روز سـیزدهم فراتر نرود؛ و اگر تا غروب روز سـیزدهم نتوانست قربانی کند، باید حلق و تقصیر را انجام دهد؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

ص:۱۴۳

«۱۲۰»

آیا می‌توان در فرض تأخیر قربانی، حلق و

تقصیر نمود و از احرام خارج شد؟

۱ - اگر قربانی، به هر دلیل از روز عید تأخیر افتاد، بنابر احتیاط نمی‌تواند حلق کند و از احرام خارج شود بعد قربانی کند. بلکه ترتیب بین قربانی و حلق و اعمال مترتبه بر آن را باید علی‌الاحوط مراعات کند؛ آیات عظام:

امام‌خمینی، جوادی و فاضل ؛ مگر در حال ضرورت؛ آیهٔ اللّه مکارم.

۲ - ترتیب بنابر احوط رعایت شود ولی اگر به جهت عذر، ذبح به تأخیر افتاد، حلق و تقصیر جایز است ؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۳ - احتیاط واجب آن است که حلق یا تقصیر را در روز عید انجام دهد و از احرام خارج می‌شود؛ لکن طواف حج قبل از ذبح محل اشکال است؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۴ - اگر قربانی را در منی و در جایی که ذبح قربانی در آن مجزی است، تهیّه کرده جایز است تقصیر یا حلق کند آیهٔ اللّه سیستانی.

۵ - می‌تواند حلق یا تقصیر کند و از احرام خارج شود

ص:۱۴۴

ولی اعمال مکّه باید بعد از قربانی و حلق انجام شود ؛ آیات عظام: گلپایگانی، صافی و عزالدین زنجانی.

۶ - نمی‌تواند حلق یا تقصیر کند مگر تأخیر آن باعث شود که انجام اعمال مکه با خطر یا ضرر اساسی یا مشقت بسیار شدید همراه شود یا غیر ممکن شود، که در این صورت‌ها بعد از وکالت ذبح می‌تواند حلق و تقصیر کند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۷ - باید در روز عید حلق کند؛ آیهٔ اللّه نوری.

۸ - کسی که روز عیدقربان نمی‌تواند در منی قربانی کند ولی در روزهای بعد تا آخر ذی‌الحجه می‌تواند، باید در روز عید، حلق کند و قربانی را روزهای بعد در منی انجام دهد و احتیاط مستحب پس از قربانی حلق یا تقصیر را در منی تکرار کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۹ - اگر نتوانست قربانی را انجام دهد باید حلق و تقصیر را به تأخیر بیاندازد ولی این تأخیر از غروب روز سیزدهم فراتر نرود. و اگر تا غروب روز سیزدهم نتوانست قربانی کند؛ باید حلق و تقصیر را همان روز انجام دهد؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۱۰ - اگر تأخیر ذبح تا روز دوازدهم است، باید حلق را

ص:۱۴۵

بعد از ذبح انجام دهد و اگر از روز دوازدهم نیز به تأخیر بیفتد می‌تواند حلق کرده و باقی اعمال را به جا آورد و تا آخر ذی‌حجه هر وقت که توانست ذبح کند؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

۱۱ - حلق یا تقصیر می‌کند و با آن از احرام خارج می‌شود و ذبح یا نحر و سایر چیزهایی که مترتّب بر آن است را، تأخیر می‌اندازد؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۱۲ - اگر عمداً حلق یا تقصیر را قبل از قربانی انجام دهد، حجش صحیح است، ولی معصیت کرده و اعاده حلق یا تقصیر لازم نیست؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۱۲۱»

اگر محرم برای دیگری حلق، یا با چیدن مو، تقصیر

کند

۱ - محرم نباید برای دیگری حلق یا تقصیر کند ولی کافی است؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، جوادی، حکیم، شبیری زنجانی و عزالدین زنجانی ؛ بنابر احتیاط واجب؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۲ - مجزی نیست؛ آیات عظام: تبریزی، خویی، سیستانی و شاهرودی.

۳ - بنابر احتیاط مجزی نیست آیات عظام: فاضل،

ص:۱۴۶

گلپایگانی، مکارم و اردبیلی.

۴ - عالماً و عامداً مجزی نیست و برای غیر ملتفت و جاهل و ناسی اشکال ندارد؛ آیة اللّه سبحانی.

۵ - جایز نیست محرم برای دیگری حلق یا تقصیر نماید؛ آیة اللّه فیاض.

۴- بیتوته در منی

اشاره

«۱۲۲»

محاسبهٔ نیمه‌شب شرعی

۱ - نیمه شب را بنابر احتیاط واجب باید از اول غروب تا طلوع آفتاب حساب کنند و احتیاط آن است که از مغرب شرعی حساب کنند؛ امام‌خمینی و آیة اللّه نوری.

۲ - از غروب تا طلوع فجر؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، خویی، جوادی، خامنه‌ای، شبیری زنجانی، سیستانی، سبحانی، حکیم، عزالدین زنجانی، فاضل، فیاض، وحید و مکارم.

۳ - از مغرب شرعی تا طلوع فجر؛ آیة اللّه شاهرودی.

ص:۱۴۷

۴- بنابر احتیاط نیمه اول شب را از غروب شرعی تا طلوع آفتاب و نیمه دوم را از غروب آفتاب تا طلوع فجر حساب کند؛ آیة اللّه‌اردبیلی.

«۱۲۳»

آیا می‌توان به جای نیمه اول، در نیمه دوم

شب، بیتوته نمود؟

۱ - جایز است؛ آیات عظام: خویی، تبریزی، جوادی، خامنه‌ای، سیستانی، شاهرودی، عزالدین زنجانی، فاضل، فیاض، وحید، اردبیلی و مکارم.

۲ - در شب یازدهم مخیر است تا نیمهٔ شب بماند یا فقط هنگام طلوع فجر در منی باشد، ولی در شب دوازدهم و سیزدهم باید از غروب تا طلوع آفتاب روز بعد بماند؛ آیة اللّه شبیری زنجانی.

۳ - واجب است بر حاج که شب یازدهم و دوازدهم از غروب آفتاب تا نصف شب در منی بیتوته کند؛ آیات عظام: امام‌خمینی، بهجت، گلپایگانی، صافی و نوری.

۴ - اگر نیمه اول شب در منی نباشد، باید پیش از طلوع فجر به منی بیاید و نیّت بیتوته کند؛ آیة اللّه سبحانی و آیة اللّه حکیم.

ص:۱۴۸

ص:۱۴۹

[سه مسئله]

۱- خروج از مکه و سر تراشیدن

اشاره

(بین عمره تمتع و اعمال حج)

خروج از مکه بعد از عمرهٔ تمتّع

«۱۲۴»

۱ - بنابر احتیاط (آیهٔ اللّه اردبیلی: بنابر اقوی) نباید خارج شود، مگر در صورت حاجت و با احرام حج؛ آیات عظام: امام‌خمینی، جوادی، گلپایگانی و صافی؛ ولی بیرون رفتن به اطراف و توابع مکه مانع ندارد؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

۲ - بیرون رفتن به اطراف و توابع مکه، مانع ندارد؛ آیهٔ اللّه خویی و آیهٔ اللّه تبریزی.

۳ - اگر اطمینان دارد که حج او فوت نمی‌شود جایز است؛ آیات عظام: بهجت، خامنه‌ای و عزالدین زنجانی، فیاض و نوری ؛ و با عدم اطمینان احتیاط واجب در ترک است؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۴ - می‌تواند ولی با اطمینان به عدم فوت حج اگر خروج و ورود در همان ماهی باشد که عمره را انجام داده است، خروج جایز است؛ آیهٔ اللّه فاضل.

ص:۱۵۰

۵ - جایز نیست، مگر با حاجت و در صورت امکان باید با احرام حج خارج شود؛ آیهٔ اللّه سبحانی، ولی رفتن به غار ثور و حرا و محلهایی که منافات با ماندن در مکه ندارد، مانعی ندارد؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۶ - بیرون رفتن به اطراف و توابع مکه جایز است و کراهت ندارد و بیرون رفتن تا طائف مکروه است و بیرون رفتن تا مدینه حرام است؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۷ - خروج از مکه و اطراف نزدیک آن جایز نیست مگر در صورت نیاز و در این صورت هم اگر مشقت شدید نداشته باشد باید با احرام حج خارج شود؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

«۱۲۵»

سر تراشیدن بین عمرهٔ تمتع و حج

۱ - بنابر احتیاط ترک شود؛ آیات عظام: بهجت، حکیم و مکارم.

۲ - جایز نیست؛ آیات عظام: امام خمینی، خامنه‌ای، شاهرودی، وحید، عزالدین زنجانی و نوری؛ و اگر بتراشد، بنابر احتیاط، یک گوسفند کفاره بدهد؛ آیهٔ اللّه صافی و آیهٔ اللّه گلپایگانی.

۳ - جایز است؛ آیات عظام: شبیری زنجانی، سیستانی و فاضل.

۴ - اگر عمره تمتع در ماه شوال باشد تراشیدن تا سی

ص:۱۵۱

روز بعد از عید فطر جایز است و گرنه احتیاط شود؛ آیات عظام: تبریزی، خویی، فیاض و اردبیلی.

۵- جایز است مگر آن‌که تراشیدن سر در حج برای کسی واجب باشد و زمینه آن با تراشیدن از بین برود؛ آیهٔ اللّه سبحانی و آیهٔ اللّه جوادی.

۲- طواف حج و نساء

اشاره

«۱۲۶»

اگر کسی در اعمال مکه، طواف زیارت او باطل

باشد، آیا باید سعی و طواف نساء را

اعاده نماید؟

۱- اگر طواف نساء به قصد وظیفه بوده، فقط سعی و طواف نساء را اعاده کند؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۲- همه را علی الاحوط اعاده نماید؛ آیهٔ اللّه تبریزی و آیهٔ اللّه اردبیلی.

۳- اگر با علم و عمد و اختیار خلاف ترتیب عمل کند،

ص:۱۵۲

باید سعی و طواف نساء را اعاده کنند! آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۴- اگر به اعتقاد صحت انجام داده باشد، اعاده اعمال مترتبه لازم نیست؛ آیهٔ اللّه فاضل.

۵ - اگر خودش انجام دهد احتیاطاً باید اعاده نماید؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۶ - باید سعی و طواف نساء را هم اعاده نماید؛ آیات عظام: سبحانی، جوادی، حکیم و فیاض.

«۱۲۷»

نیت نایب در طواف نساء

۱ - احتیاط آن است که نایب در طواف نساء، نیت مافی‌الـذمه کنـد، گرچه می‌توانـد به نیت منوبٌ‌عنه انجام دهد ؛ آیات عظام: امام خمینی، بهجت، نوری، سبحانی، صافی، مکارم و اردبیلی.

۲ - طواف نساء را باید به نیّت منوبٌ‌عنه بجاآورد؛ آیات عظام: خویی، شبیری زنجانی، سیستانی، گلپایگانی، وحید، حکیم، فاضل و جوادی.

«۱۲۸»

تقدیم طواف نساء بر تقصیر

۱ - در عمرهٔ مفرده انجام طواف نساء قبل از تقصیر، موجب بطلان عمره نمی‌شود، ولی باید بعد از تقصیر،

ص:۱۵۳

طواف نساء اعاده شود و بدون آن، حرمت نساء باقی است؛ اکثر مراجع.

۲ – مقدّم شدن طواف نساء بر تقصیر در عمرهٔ مفرده در صورت ضرورت یا نسیان یا جهل مجزی است؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۳ – بنابر احتیاط واجب طواف نساء اعاده شود ؛ آیات عظام: سیستانی، مکارم و اردبیلی.

۴ – اگر از روی عمد بوده باید اعاده کند بلکه بنابر احتیاط واجب در صورت جهل و نسیان نیز اعاده نماید؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۱۲۹»

اکتفا به یک طواف نساء برای چند عمره

۱ – می‌توان به یک طواف اکتفاء نمود؛ آیات عظام: امام خمینی، گلپایگانی، مکارم و نوری.

۲ – بنابر احتیاط، برای هر کدام یک طواف نساء انجام دهد ؛ آیات عظام: بهجت، سیستانی و فاضل.

۳ – هر احرام، طواف نساء مستقل لازم دارد؛ احتیاط این است تا طواف عمرهٔ مفرده را انجام نداده، محرم به احرام جدید نشود. آیهٔ اللّه تبریزی.

۴ – علی‌الظاهر واجب است برای هر عمرهٔ مفردهٔ جداگانه طواف نساء بجا آورد، اگرچه تحلّل با طواف

ص:۱۵۴

نساء واحد بعید نیست ؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۵ – هر احرام، طواف نساء مستقل لازم دارد ؛ آیات عظام:

خویی، شبیری زنجانی، صافی، جوادی، سبحانی، حکیم و اردبیلی.

۳- نیابت

اشاره

«۱۳۰»

نیابت معذور با عذر طاری (۱)

۱ – محل اشکال است: امام‌خمینی.

۲ – صحیح و کافی است؛ آیات عظام: گلپایگانی، بهجت، تبریزی، خویی، سبحانی، فاضل، سیستانی، شاهرودی، وحید، جوادی، اردبیلی.

۳ – اگر عذر او منجر به نقص بعضی از اعمال حج نشود، نیابت او صحیح است؛ آیهٔ‌اللّه خامنه‌ای؛ و اگر موجب نقص شود محل اشکال است؛ آیهٔ‌اللّه نوری.

۱- بنابر نظر اکثر: اگر نایب هنگام قبول نیابت معذور نباشد ولی بعد از استیجار معذور شود، این عذر را طاری گویند

ص:۱۵۵

۴ – در عمره و حج واجب اگر هنگام محرم شدن اطمینان داشته باشد که می‌تواند اعمال اختیاری را انجام دهد، نیابتش صحیح و از منوب‌عنه کفایت می‌کند، هرچند در اثنای عمل عذر، طاری شود و در عمره و حج مستحب نیابت معذور اشکال ندارد؛ آیهٔ‌اللّه شبیری زنجانی.

۵ – اگر عذر طاری قبل از احرام باشد بنا بر احتیاط مجزی نمی‌باشد و اگر بعد باشد مجزی است؛ آیهٔ‌اللّه حکیم.

۶ – بعید نیست که حج وی صحیح باشد؛ آیهٔ‌اللّه فیاض.

۷ – نیابت معذور چه در عذر طاری و چه در غیر طاری، در صورتی که نایب واقعاً و نه از روی مسامحه، معذور باشد صحیح است؛ آیهٔ‌اللّه مکارم.

«۱۳۱»

آیا کسی که قدرت بدنی ندارد با فرض عدم استقرار

حج، باید نایب بگیرد؟

۱ – بر این شخص واجب است استنابه فوراً بـا یأس از خوب شدن؛ آیات عظام: بهجت، خویی، شبیری زنجانی، جوادی، سبحانی، سیستانی، شاهرودی؛ و احوط آن است که کسی را که به حج نرفته اجیر کند ؛ آیهٔ‌اللّه فیاض.

۲ – واجب است بنابر احتیاط با یأس؛ آیهٔ‌اللّه تبریزی.

۳ – با یاس از بهبود واجب است و با امید خوب شدن احوط است؛ آیهٔ‌اللّه صافی و آیهٔ‌اللّه گلپایگانی.

ص:۱۵۶

۴ - واجب نیست؛ آیات عظام: امام خمینی، حکیم، خامنه‌ای، سبحانی، مکارم، فاضل، اردبیلی و نوری.

۵ - وجوب استنابه محل اشکال است اگر چه احوط استنابه است؛ آیهٔ‌اللّه وحید.

«۱۳۲»

نیابت شخص مستطیع

۱ - نمی‌تواند نایب شود و حج او باطل است؛ آیات عظام:

امام‌خمینی، شبیری زنجانی، سبحانی و نوری.

۲ - در هر صورت اگر نایب شد، حج نایب صحیح و ذمهٔ منوبٌ عنه بریٔ می‌شود؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، خویی، سیستانی، فاضل، جوادی، مکارم و وحید.

۳ - اگر نایب از مستطیع بودن خود بی اطلاع باشد بعید نیست که حج نیابی او صحیح باشد؛ آیهٔ‌اللّه خامنه‌ای.

۴ - در صورت علم به استطاعت، نیابت صحیح نیست و اگر غافل یا جاهل باشد در نیابت و صحت حج او اشکال است؛ آیهٔ‌اللّه گلپایگانی و آیهٔ‌اللّه صافی.

۵ - نمی‌تواند نایب شود و بنا بر احتیاط حج او باطل است مگر غافل یا جاهل قاصر باشد که در این صورت حج او صحیح است؛ آیهٔ‌اللّه اردبیلی.

تذکر: مراجعی که قائل به صحت حج شده‌اند، نسبت به صحت اجاره و بطلان آن تفصیلاتی دارند که باید به مناسک ایشان مراجعه شود.

ص:۱۵۷

احرام کودکان

اشاره

«۱۳۳»

محرم نمودن کودک غیر ممیز، توسط ولیِّ او مستحب است؛ به‌این گونه که به او لباس احرام بپوشانـد؛ و نیت کنـد که «این طفل را محرم می‌کنم برای حـج» ، یا «این طفل را مُعْتَمِرْ می‌کنم به عمرهٔ تمتع» ؛ و اگر ممکن باشد، تلبیه را به او تلقین کند، و گرنه خودش به جای او بگوید؛ و باید وظایف و اعمال را مطابق وظیفه انجام دهد.

«۱۳۴»

مراد از ولیّ در احرام کودک

۱ - مراد از ولیّ در این مورد، بعید نیست که کفیلِ بچه و نگهدار او باشد، اگرچه ولیِّ شرعی او نباشد؛ امام خمینی.

آیهٔ اللّه خویی و آیهٔ اللّه تبریزی : همین نظر در صورتی که مستلزم تصرف در اموال طفل نباشد والا اذن ولی شرعی لازم است.

۲ - ولیّ در این مقام عبارت است از ولیّ در مال؛ مثل

ص:۱۵۸

اب وجدّ ابی و وصیّ ایشان و حاکم و امین حاکم. و ولایت مادر دراحرام طفل وسایر اعمال حج خالی از وجه نیست ؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۳- ولی طفل در این امر کسی است که شرعاً اختیار دارد کودک را به سفر حج ببرد خواه پدر و جد پدری باشد یا غیر آن‌ها؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۴ - ولیّ طفل در این امر کسی است که حق حضانت و سرپرستی او را دارد، چه پدر و مادر او باشند و چه غیر آنها. آیهٔ اللّه سیستانی.

۵ - غیر ولیّ شرعی مانند عمو و دایی و برادر، محل اشکال است، اگرچه کفیل و نگهدار بچه باشد، لکن مادر در این مورد ملحق به ولیّ شرعی است، و امّا در بچهٔ ممیّز در مواردی که اجازهٔ ولیّ لازم است اجازهٔ غیر ولیّ شرعی کفایت نمی‌کند؛ آیهٔ اللّه صافی و آیهٔ اللّه گلپایگانی.

۶ - مقصود از ولیّ، همان ولیّ شرعی است، ولی مادر در این مورد ملحق به ولیّ شرعی است؛ آیهٔ اللّه فاضل و آیهٔ اللّه اردبیلی.

و همچنین کسی که متکفل امور کودک غیر ممیّز است می‌تواند او را محرم نماید؛ و در مورد اخیر احتیاطاً از ولی کودک اجازه بگیرد؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

ص:۱۵۹

۷ – مراد ولی شرعی و یا مأذون از طرف او است؛ آیة اللّه حکیم.

۸ – در غیر ولیّ شرعی، محل اشکال است؛ آیة اللّه نوری.

۹ – همان ولیّ شرعی است سرپرست بچه باید مأذون از طرف ولی شرعی باشد مادر در این مورد به منزله ولی شرعی است؛ آیة اللّه جوادی.

۱۰ – مراد، ولیّ شرعی است و مادر گرچه حضانت، به عهدهٔ وی باشد، ولیّ نیست؛ آیة اللّه شاهرودی.

«۱۳۵»

لزوم حفظ طفل از محرّمات احرام

بعد از محرم شدنِ طفل، ولیّ باید او را از محرّمات احرام باز دارد، و اگر ممیّز نیست، خود ولیّ، او را از محرّمات حفظ کند؛ اکثر مراجع.

در مورد کودکی که مستقلاً محرم شده ولی وظیفه‌ای ندارد و اگر ولی او را محرم کرده باید با نهی خود یا ممانعت عملی او را از محرمات باز دارد، کودک ممیز باشد یا نباشد؛ آیة اللّه شبیری زنجانی.

«۱۳۶»

وضوی طفل و وظیفهٔ ولیّ در اعمال طفل

ولیّ، باید طفل را وادار کند که تمام اعمال حج و عمره را

ص:۱۶۰

به‌جا آورد و اگر طفل نمی‌تواند، خود او به نیابت از وی بجا آورد؛ همه مراجع.

نظر برخی مراجع نسبت به وضو:

۱ – در صورت تمکّن، احوط آن است که در حال طواف، هر دو طاهر باشند و نماز طواف را هر دو بخوانند و در تمام افعال آنچه در غیر نیّت می‌تواند انجام دهد، ولیّ متصدّی نیّت می‌شود؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۲ – در وقتی که می‌خواهد طفل را طواف دهد، واجب است او را وضو دهد، اگرچه به‌صورت وضو باشد؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۳ – برای طواف کردن کودک غیر ممیّز لازم نیست که کودک یا ولی او با وضو باشند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۴ – در اعمالی که نیاز به وضو دارد، احتیاطاً طفل را وضو بدهد و خودش هم وضو بگیرد؛ آیهٔ اللّه فاضل.

۵ – باید او را وضو دهند؛ آیهٔ اللّه صافی.

۶ – اگر طفل نمی‌تواند وضو بگیرد، به جا آوردن صورت وضو برای وی لازم نیست؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

«۱۳۷»

احرام کودک ممیّز بدون اذن ولی

۱ – در صحت احرام کودک ممیّز اذن ولی شرط نیست ؛

ص:۱۶۱

آیات عظام: تبریزی، خامنه‌ای، سیستانی، سبحانی، فاضل، نوری، اردبیلی و شاهرودی ؛ ولی اگر حج مستلزم تصرف در اموال کودک باشد و ولی مصلحت نداند باید مانع شود؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۲ – اگر مستلزم تصرّف در مال باشد، احوط اعتبار اذن ولی است؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۳ – شرط نیست ولی برای تصرف در اموال به اذن ولی نیاز دارد؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی و آیهٔ اللّه صافی.

۴ – احرام او بدون اذن محقق نمی‌شود؛ آیهٔ اللّه سیستانی و آیهٔ اللّه حکیم.

۵ – بنابر احتیاط احرام او محقق می‌شود ؛ آیهٔ اللّه مکارم.

«۱۳۸»

اگر کودک را در حال خواب، طواف یا سعی دهند،

یا بخشی از طواف و سعی را در

خواب باشد

۱ – غیرممیّز باشد اشکال ندارد ؛ آیات عظام: بهجت، خامنه‌ای، شبیری زنجانی، جوادی، صافی، سبحانی، مکارم و اردبیلی.

۲ – طواف و سعی او صحیح است بلی احتیاط این است

ص:۱۶۲

که ابتدای طواف بیدار باشد؛ آیهٔ اللّه تبریزیو آیهٔ اللّه شاهرودی.

۳ - اگر طفل غیر ممیّز باشد و ولیّش او را طواف می‌دهد اشکال ندارد؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۴ - در طواف باید طهارت و سایر شرایط آن رعایت شود. لذا اگر کودک خوابش ببرد یا محدث شود باید طبق احکام قطع طواف عمل کند. اما در سعی طهارت معتبر نیست و اگر کودک غیر ممیز باشد چون نیت سعی او با ولیّ اوست لذا اگر خوابش ببرد سعی او صحیح است؛ آیهٔ اللّه فاضل.

۵ - در کودک خواب به اندازهٔ متعارف به طواف و سعی او ضرر نمی‌رساند؛ آیهٔ اللّه نوری.

۶ - اگر غیر ممیز باشد و ولیش او را طواف دهد، اشکالی ندارد؛ و اگر ممیز باشد، طوافش باطل است؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۱۳۹»

[حکم شانه کودکی که در بغل طواف داده می‌شود؟]

کودکی که در بغل طواف داده می‌شود، آیا باید

شانه چپش به طرف کعبه قرار داده شود؟

۱ - باید تا حدّ امکان سعی کند طوری او را طواف دهد که عرفاً طرف چپ او به طرف کعبه باشد ؛ آیات عظام:

ص:۱۶۳

بهجت، سبحانی، سیستانی و اردبیلی.

۲ – لزومی ندارد ؛ آیات عظام: مکارم، تبریزی و شبیری زنجانی.

۳ – بنابر احتیاط شانه چپ کودک نیز به طرف بیت باشد ؛ آیهٔ اللّه صافی.

۴ – بلی لازم است ؛ آیات عظام: فاضل و نوری، شاهرودی و حکیم.

۵ – احتیاط لازم آن است که در صورت امکان طرف چپ کودک به طرف کعبه باشد؛ آیهٔ اللّه جوادی.

«۱۴۰»

[سعی کودک ممیزی که خواب است؟]

کودک ممیزی که خواب است، آیا باید در ابتدای سعی، او را برای نیّت بیدار کنند. اگر در آغاز بیدار باشد و در بین راه بخوابد چه حکمی دارد؟

۱ – سعی از عبادات است و سعی در حال خواب صحیح نیست و باید او را بیدار کند؛ آیات عظام: بهجت، خامنه‌ای، سبحانی، سیستانی، صافی، نوری و اردبیلی ؛ و در غیر ممیّز تا حدّ ممکن باید توجه به نیت داشته باشد و بیدار باشد؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۲ – احتیاط واجب این است که خواب نرود و آن مقدار را که خواب رفته، به نیت «اتمام ما نقص من سعیه» اعاده

ص:۱۶۴

کند و اگر قبل از نیت سعی، خواب رفته - بدون اشکال - سعی او باطل است؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۳ - اگر قبل از شوط چهارم به‌خواب رفته است به احتیاط واجب سعی را از اول اعاده کند و اگر بعد از شوط چهارم خواب رفته است پس از بیدار شدن و توجه و التفات باید از جایی که به خواب رفته سعی را ادامه دهد؛ آیهٔ اللّه فاضل.

۴ - در صورتی که در ابتدای سعی نیّت کرده باشد، اشکالی ندارد؛ آیهٔ اللّه مکارم:

۵ - اگر ممیز است باید بیدار باشد و خودش نیت کند و تا آخر سعی باید بیدار باشد و در غیر ممیز شرط نیست؛ آیهٔ اللّه حکیم.

«۱۴۱»

مقدار پوشش دختر بچه در هنگام طواف

۱ - بنابر احتیاط به اندازه زنان معمول باشد : آیات عظام:

تبریزی، خامنه‌ای، سبحانی، سیستانی، مکارم و اردبیلی.

۲ - به مقدار زنان است: آیات عظام: گلپایگانی، صافی و شاهرودی.

۳ - پوشش معتبر نیست اگر به پنج شش سال رسیده پوشش بانوان را رعایت نماید؛ آیهٔ اللّه نوری.

ص:۱۶۵

۴ - پوشش خاصی معتبر نیست؛ آیهٔ اللّه حکیم و آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

«۱۴۲»

[طهارت لباس و بدن کودک]

کودک محرمی که او را طواف می‌دهند، آیا باید بدن و
لباس او پاک باشد؟ و چنانچه قبل از طواف، او
را تطهیر کنند، آیا برای یک طواف کافی
است و وارسی بین طواف لازم نیست؟

۱ - بلی لازم است و اگر معلوم نشود در اثنای طواف که چیزی خارج شده، همان تطهیر قبل از طواف کفایت می‌کند و اگر در اثناء حدثی به وجود آید احتیاط در تجدید طهارت است مگر اینکه موجب عسر و حرج باشد؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۲ - آن مقدار که بتوانند بنابر احتیاط رعایت طهارت او را بکنند ولی وارسی لازم نیست؛ آیات عظام: تبریزی، اردبیلی و سبحانی.

۳ - رعایت طهارت بدن و لباسِ او لازم نیست؛ آیهٔ اللّه سیستانی و آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۴- رعایت طهارت در او حکم بالغ را دارد ولی وارسی لازم نیست؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۵ - باید شرایط طواف و نماز در طفل نیز مراعات شود و

ص:۱۶۶

در صورت غیر ممیّز بودن طفل، در صورت امکان او را وضو دهند لباس و بدن او را تطهیر کنند و در صورت شک در عارض شدن حدث و خبث وارسی لازم نیست و حکم طهارت باقی است، واللّه العالم؛ آیهٔ اللّه صافی.

۶ - بلی لازم است و وارسی در بین طواف لازم نیست؛ آیهٔ اللّه جوادی؛ ولی اگر متوجه شدند که لباس و بدن او نجس شده، احتیاط این است که آنها را تطهیر کنند؛ آیهٔ اللّه فاضل.

۷ - چنانچه قبل از طواف او را تطهیر کرده باشد کافی است؛ آیهٔ اللّه مکارم.

۸ - بلی لازم است و برای یک طواف کافی است، و وارسی لازم نیست؛ آیهٔ اللّه نوری.

ص:۱۶۷

مسایل مرتبطه

۱- تقلید

اشاره

«۱۴۳»

بقا با اعلمیّت میت

۱ - جایز است؛ امام‌خمینی و آیهْ اللّه عزالدین زنجانی.

۲ - در مسائلی که عمل کرده واجب است؛ آیهْ اللّه بهجت.

۳ - بقا در هر صورت جایز است ولی سزاوار است که احتیاط در بقای بر تقلید میت اعلم، ترک نشود؛ آیهْ اللّه خامنه‌ای.

۴ - لازم است به فتوای او باقی بماند؛ آیات عظام: جوادی، وحید، فاضل و حکیم.

۵ - باید باقی بماند و التزام به متابعت از فتوای وی در حال حیات کافی است؛ آیهْ اللّه سیستانی.

۶ - بنابر احتیاط واجب، لازم است؛ آیهْ اللّه صافی.

۷ - در مسائل عمره و حج بر تقلید میت باقی نمانند؛ آیهْ اللّه شبیری زنجانی.

۸ - واجب است به شرط عمل به فتوای وی؛ آیهْ اللّه مکارم.

ص:۱۶۸

۹ - واجب است؛ آیهٔ اللّه نوری.

۱۰ - بقاء بر تقلید میت جایزاست در مسائلی که از او یاد گرفته؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

۱۱ - اگر مجتهدی که انسان از او تقلید می‌کند از دنیا برود، باید از مجتهد زنده تقلید کند ولی در مسایلی که آنها را یاد گرفته است باید به تقلید میت اعلم باقی بماند؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۱۲ - باید در مسائلی که در زمان حیات وی یادگرفته ولو فراموش کرده باشد، باقی بماند؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۱۳ - واجب است مطلقا؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۱۴۴»

رجوع به حیّ اعلم از میّت

۱ - واجب است؛ آیات عظام: بهجت، جوادی، شبیری زنجانی، سیستانی، سبحانی، شاهرودی، صافی، حکیم، عزالدین زنجانی، فاضل، فیاض، وحید، اردبیلی و نوری.

۲ - احوط است؛ امام‌خمینی و آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

«۱۴۵»

تساوی یا شک در اعلمیّت حی و میت

۱ - بقا جایز است؛ آیات عظام: امام خمینی، تبریزی، خامنه‌ای و اردبیلی.

ص:۱۶۹

۲ - در هر دو فرض، رجوع به حی جایز است؛ آیات عظام: بهجت، جوادی، سبحانی و عزالدین زنجانی.

۳ - اگر اعلمیتی در میان آنها معلوم نشود، یا مساوی باشند، مخیّر است، مگر در موارد علم اجمالی، یا قیام حجت اجمالی، که بنابر احتیاط واجب باید رعایت هر دو فتوی را بنماید؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۴ - در احکام عمره و حج به تقلید متوفی باقی نمانند؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۵ - در صورت تساوی بقا در همه مسایل، جایز است؛ آیهٔ اللّه فاضل و در صورت شک احتیاط رجوع به مجتهد حی است آیهٔ اللّه صافی.

۶ - اگر اعلمیت حی معلوم نشود، بقا واجب است؛ آیهٔ اللّه وحید و آیهٔ اللّه حکیم.

۷ - در صورت تساوی میت و حی یا شک در اعلمیت هر کدام، عمل به فتوای میت در آن چه بدان عمل کرده، واجب است و در بقیه به حی رجوع نماید؛ آیهٔ اللّه مکارم.

۸ - در صورت تساوی مخیر است؛ ولی اگر یکی از آنان پرهیزگارتر است، به احتیاط واجب از او تقلید کند؛ آیهٔ اللّه شاهرودی.

ص:۱۷۰

۹ – اگر نتوانـد اعلمیّت یکی از آن دو را احراز کنـد، می‌تواند بر تقلید میت بماند اگر مخالفت فتوای حیّ یا میت را نداند؛ والاّ باید به احوط قولین عمل نماید؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۱۴۶»

عدول از مرجع زنده به مرجعی دیگر

۱ – عـدول جـایز نیست مگر مرجع دوم اعلم باشـد؛ آیـات عظـام: تبریزی، خویی، شبیری زنجـانی، سـبحانی، شاهرودی، گلپایگانی، نوری.

آیات عظام: خامنه‌ای، مکارم و اردبیلی: همین نظر بنابر احتیاط واجب.

به مساوی جایز است؛ ا مام خمینی، فاضل، عزالدین زنجانی.

۲ – در صورت تساوی، در تمام مسایل یا بعض مسایل غیر مرتبط، جایز است، هر چند احوط ترک عدول است مگر به اعلم و حکم اورعیّت مانند اعلمیّت است؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۳ – اگر تقلیـد سابق طبق حجت شـرعی بوده عـدول جایز نیست، مگر مرجع زنـده‌ای، اعلمیتش به حجت شـرعی ثابت شود؛ آیهٔ اللّه حکیم.

ص:۱۷۱

«۱۴۷»

رجوع در احتیاط واجب به مجتهد دیگر

اگر مکلف نداند مرجعش در مسأله‌ای احتیاط واجب کرده و به صورت ناخودآگاه طبق فتوای فالاعلم عمل نماید، آیا عمل او صحیح است؟

۱ - عمل وی با استناد به فالاعلمِ واجد شرایط، صحیح است، هرچند بعد از عمل صورت گیرد؛ آیات عظام: بهجت، تبریزی، جوادی، خامنه‌ای، شبیری زنجانی، سبحانی، سیستانی، شاهرودی، صافی، حکیم، عزالدین زنجانی، فاضل، مکارم واردبیلی.

۲ - جایز نیست؛ آیهٔ اللّه فیاض.

۲ - حکم خمس سپرده‌ها

اشاره

«۱۴۸»

حکم خمس سپرده‌های حج و عمره

با فرض:

الف - عدم تشرّف در سال واریز پول.

ب - عدم تعلّق خمس به پول قبل از واریز.

۱ - خمس ندارد. آیات عظام: بهجت، جوادی، سبحانی،

ص:۱۷۲

صافی و مکارم ؛ در صورتی که واریز قبل از استقرار حج باشد؛ آیهٔ اللّه نوری.

۲ - خمس دارد. آیات عظام: تبریزی، خامنه‌ای، شاهرودی، فاضل و فیاض؛ مگر حج مستقر باشد و راه دیگری برای تشرف نباشد؛ آیهٔ اللّه سیستانی.

۳ - نسبت به اعمال مستحبی، چنانچه سال بر آن بگذرد باید خمس آن بپردازد؛ ولی نسبت به حج و عمره واجب، چنانچه راه دیگری غیر از ثبت‌نام نباشد و یا راه دیگر مشقت داشته باشد، خمس واجب نمی‌شود، ولو اینکه نوبت فرد پس از پایان سال خمسی باشد، مگر اینکه ثبت‌نام و واریز کردن پول فقط به معنای حق اولویت باشد و پول در ملکیت فرد باقی بماند که در این صورت پس از گذشت سال، بنابر احتیاط واجب باید خمس آن را بپردازد؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

۴ - اگر به قصد حج و عمره سپرده‌گذاری کرده است، خمس آن واجب نیست اگر چه مستحب باشد؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۵ - در عمره و حج مستحب خمس دارد و در واجب اگر متعارفاً راه تشرف منحصر به آن باشد خمس ندارد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

ص:۱۷۳

«۱۴۹»

حکم خمس سود سپرده‌ها

(با فرض دریافت آن در ضمن یکی از عقود

شرعی و فرض عدم تشرّف در سال واریز)

۱ - باید خمس آن پرداخت شود: حضرات آیات:

سیستانی، شاهرودی، فاضل، فیاض و تبریزی؛ بنابر احتیاط؛ آیهٔ اللّه‌اردبیلی.

۲ - از منافع سال وصول است: آیهٔ اللّه نوری و آیهٔ اللّه حکیم؛ اگر پیش از سال عزیمت قابل وصول نبوده است؛ آیات عظام: جوادی، خامنه‌ای و صافی.

۳ - خمس ندارد؛ آیات عظام: بهجت و مکارم.

توجه: طبق نظر همه آیات عظام در صورت تشرف درهمان سال واریز، خمس ندارد.

۴ - از درآمدهای سال وصول سود محسوب می‌شود؛ اگر در همان سال صرف مؤونه شد، خمس ندارد و در غیر این صورت باید خمس آن را بدهد؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۵ - نسبت به مقدار سودی که سال بر آن گذشته حکم مسأله قبل را دارد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

ص:۱۷۴

۳ – نماز در حرمین

اشاره

«۱۵۰»

تخییر بین قصر و اتمام

۱ – تخییر بین قصر و اتمام در تمام دو مسجد فعلی حتی در جاهای توسعه داده شدهٔ داخل مسجد؛ آیات عظام: امام‌خمینی، سبحانی و اردبیلی.

۲ – تخییر در قسمت قدیمی دو مسجد؛ و در جاهایی که بعداً به این دو مسجد اضافه شده، به احتیاط واجب شکسته است؛ آیهٔ اللّه بهجت و آیهٔ اللّه شاهرودی.

۳ – تخییر در شهر مکه و مدینهٔ قدیم؛ آیات عظام: خویی، وحید و تبریزی.

۴ – تخییر در همهٔ مکه و مدینه؛ آیات عظام: جوادی، گلپایگانی، خامنه‌ای، سیستانی، حکیم، صافی، عزالدین زنجانی، فاضل، فیاض، مکارم و نوری.

۵ – در هیچ‌جا تخییر ثابت نیست؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

«۱۵۱»

نماز جماعتِ غیر استداره‌ای

۱ – با سایر مسلمین به جماعت نماز بخوانند؛ آیات عظام:

ص:۱۷۵

امام خمینی، جوادی، خامنه‌ای، فاضل، مکارم، اردبیلی و نوری؛ و اعاده واجب است؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

(با رعایت خصوصیاتی که در فتاوای ایشان خواهد آمد)

۲ – به گونه‌ای عمل شود که موجب وهن نشود و وظیفهٔ منفرد، رعایت شود یا اعاده شود؛ آیهٔ اللّه بهجت و آیهٔ اللّه شاهرودی؛ و رعایت وظیفهٔ انفراد با خواندن حمد و سوره و اگر نمی‌شود با حدیث نفس – در غیر نماز جمعه که در هر حال باید اعاده شود – ممکن است و اقتدا صوری است و احکام جماعت مترتب نمی‌شود؛ آیات عظام: خویی، تبریزی، وحید، سیستانی و عزالدین زنجانی. آیهٔ اللّه حکیم ، همین نظر با این اضافه: احکام جماعت مترتب می‌شود.

۳ – نماز با آنان در حال ضرورت بی‌اشکال است؛ و در غیر حال ضرورت، اگر موجب تألیف قلوب آنها و دفع اتهام به شیعه باشد، شرکت خوب است ولی باید با تمکن اعاده نمایند و خروج از مسجد هنگام اقامهٔ نماز جماعت شایسته نیست؛ آیهٔ اللّه صافی و آیهٔ اللّه گلپایگانی.

۴ – شرکت در نماز جماعت عامه خوب است ولی در شرایط فعلی باید نماز اعاده شود؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

۵ – جایز است به شرطی که حمد و سوره را بخواند؛ آیهٔ اللّه فیاض.

ص:۱۷۶

«۱۵۲»

نماز جماعت استداره‌ای

۱ – نیاز به اعاده ندارد؛ امام‌خمینی؛ در صورتی که نزدیک‌تر از امام به کعبه نباشد؛ آیهٔ اللّه جوادی و آیهٔ اللّه عزالدین زنجانی.

۲ – بایـد اعاده شود یا وظیفه منفرد، رعایت شود؛ آیـهٔ اللّه بهجت و آیـهٔ اللّه وحیـد ؛ و حکم اقتدای صوری طبق فتاوای آیات عظام: خویی، تبریزی، سیستانی و شاهرودی در مسأله قبل گذشت.

۳ – نماز کسانی که پشت سـر یا دو طرف امام ایسـتاده‌اند، صحیح است، ولی نماز افرادی که روبروی امام قرار دارند صحیح نیست؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۴ – نماز به نحو استداره مانعی ندارد ولی بنابر احتیاط باید به حسب دایره مقدم بر امام نباشد و همچنین بنابر احتیاط، نزدیکتر از امام به کعبه هم نباشـد؛ آیـهٔ اللّه مکارم و آیهٔ اللّه‌اردبیلی ؛ در فرض صـحت اصل اقتدا و گذشت حکم لزوم اعاده در مسألهٔ قبل؛ آیهٔ اللّه گلپایگانی و آیهٔ اللّه صافی.

۵ – نماز به نحو استداره مانعی ندارد ولی در شرایط کنونی به نماز با عامه نمی‌توان اکتفا کرد؛ آیهٔ اللّه شبیری زنجانی.

ص:۱۷۷

۶ - در غیر مورد تقیه استداره جایز نیست؛ ولی اگر کسی نمی‌دانسته و به این صورت خوانده نمازش صحیح و قضا ندارد؛ آیهٔ اللّه فاضل.

۷ - با حفظ نسبت در تمام دایره صحیح است؛ آیهٔ اللّه نوری.

۸ - اگر پشت سر امام جماعت باشد و قرائت را بخواند، صحیح است وگرنه باطل است؛ آیهٔ اللّه حکیم.

۹ - نماز در صورتی صحیح است که در تمام دور از امام عقب‌تر باشد؛ ولی نماز کسانی که روبروی امام جماعتند، صحیح نیست به هر حال باید نماز اعاده شود؛ آیهٔ اللّه سبحانی.

۱۰ - به مسأله قبل مراجعه شود؛ آیهٔ اللّه فیاض.

«۱۵۳»

سجده بر فرش

۱ - سجده بر فرش در مسجدالنبی مانع ندارد و مهر گذاشتن جایز نیست و لازم نیست در جایی که سنگ است نماز بخوانند و یا حصیر یا نحو آن با خود ببرند، و. . . از انجام عملی که موجب هتک و انگشت‌نما شدن باشد اجتناب نمایند؛ امام‌خمینی، آیهٔ اللّه نوری ؛ ولی هرگاه به سهولت بتواند روی سنگ‌های مسجد نماز بخواند،

ص:۱۷۸

آن را ترک نکند؛ آیهٔ اللّه جوادی و آیهٔ اللّه مکارم.

۲ – در غیر صورت تقیّه و ضرورت، در مکانی که ما یصحّ السجود علیه وجود دارد، نماز بخواند؛ آیات عظام: صافی، گلپایگانی و حکیم.

۳ – اگر مخالف تقیه و یا موجب هتک و انگشت‌نما شدن نباشد، در محلی از مسجد که بتواند بر ما یصحّ السجود علیه سجده نماید، نماز بخواند؛ آیهٔ اللّه فاضل.

۴ – اگر در آن مکـان، تمکـن از سـجود بر آنچـه سـجود بر آن جـایز است نـدارد، سـجده صـحیح است؛ آیـهٔ اللّه خـویی و آیـهٔ اللّه سیسـتانی ؛ ولی در نماز جماعت حتی اگر می‌تواند به جایی برود که مایصح السجود باشد، می‌تواند در جای خودش بر فرش سجده کنند؛ آیهٔ اللّه فیاض.

۵ – اگر در مسـجد، تمکن از سـجود بر ما یصـحّ السـجود علیه نـدارد، جایز است؛ آیـهٔ اللّه تبریزی ولی اگر امر دایر این است که در مسـجد نمـاز فرادی بخوانـد و بر فرش سـجده کنـد یـا در منزل نمـاز را بـا شـرایط آن اقـامه کنـد، بایـد در منزل نمـاز بخوانـد؛ آیهٔ اللّهاردبیلی.

۶ – در صورت امکان باید بر «ما یصحّ السـجود علیه» ، سـجده کند، مگر از جهت تقیّه نتواند، که در این صورت اگر زمان یا مکانی دیگر هست که رعایت، ممکن است،

ص:۱۷۹

اکتفا به غیر آن، خلاف احتیاط است؛ آیهٔ اللّه بهجت.

۷ – قرار دادن چیزی در محل سجده اگر خلاف تقیه باشد، جایز نیست و واجب است نمازگزار کوشش کند که تا در صورت امکان، جایی بیابد که بر سنگفرش یا چیزی که سجده بر آن صحیح است، سجده کند؛ و اگر تقیّه ایجاب کند که بر فرش سجده کند، نمازش صحیح است؛ آیهٔ اللّه خامنه‌ای.

۸ – سجده بر فرش کفایت نمی‌کند و باید نماز را اعاده کند؛ آیات عظام: سبحانی، شاهرودی، شبیری زنجانی و وحید.

«۱۵۴»

سجده بر کاغذ

۱ – مطلقاً اشکال ندارد، چه از کاه ساخته شده باشد و چه از پنبه؛ آیات عظام: امام خمینی، خویی، شبیری زنجانی، فاضل، فیاض، حکیم، سیستانی، صافی و نوری؛ ولی سجده بر دستمال کاغذی صحیح نمی‌باشد؛ آیهٔ اللّه تبریزی.

۲ – اگر از چیزهایی که سجده بر آن صحیح است تهیّه شده باشد، جایز است؛ آیات عظام: بهجت، مکارم، عزالدین زنجانی، سبحانی، اردبیلی و شاهرودی.

۳ – سجده بر کاغذ ساخته از چیزی که سجده بر آن جایز نیست مشکل است؛ آیهٔ اللّه جوادی.

ص:۱۸۰

«۱۵۵»

نماز در هواپیما

۱ - با رعایت شرایط، حتی با علم به وصول در وقت، نماز صحیح است؛ آیات عظام: بهجت، جوادی، خامنه‌ای، شبیری زنجانی، حکیم، سیستانی، شاهرودی، فاضل، فیاض، و مکارم.

۲ - چنانچه احتمال بدهد تا آخر وقت، هواپیما فرود نمی‌آید، می‌تواند بخواند ولی اگر در وقت رسید، باید اعاده کند؛ آیات عظام: تبریزی، سبحانی و عزالدین زنجانی.

آیهٔ اللّه صافی: همین نظر بنابر احتیاط.

۳ - با یأس از اینکه هواپیما تا آخر وقت فرود بیاید، می‌تواند بخواند؛ و در این فرض حتی اگر هواپیما در وقت رسید، اعاده لازم نیست؛ آیهٔ اللّه اردبیلی.

تذکّر: در صورتی که وقت نماز در هواپیما فوت می‌شود، باید در هر صورت با تحصیل طهارت، با رعایت شرایط ممکنه، نماز بجا آورده شود.

وآخر دعوانا ان الحمدللّه ربّ العالمین

و صلّی اللّه علی سیّدنا محمّد و آله الطاهرین

درباره مرکز

بسم الله الرحمن الرحیم

جاهِدُوا بِأَمْوالِکُمْ وَ أَنْفُسِکُمْ فی سَبیلِ اللَّهِ ذلِکُمْ خَیْرٌ لَکُمْ إِنْ کُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :

الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه

ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...

د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز)طراحی سیستم های حسابداری ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...

ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت : ۲۳۷۳ شناسه ملی : ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳ ، شماره کارت :۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳و شماره حساب شبا : -IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱ ۵۳-۶۰۹۰به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

قائمیه
اصفهان
مرکز تحقیقات رایانه‌ای
WWW
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹